Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…мнай 1921 оной …иин 21-һээ гарана. | № 188 (18511) | 1990 оной августын 17, пятница | Сэн 3 мүн.

Мүнөөдэр Улаан-Үдэдэ республикын түрүү хонишодой зүблөөн нээгдэхэнь. Ажалай түрүүшүүлдэ алдар соло!

…АНХАРАЛ, ДЭМЖЭЛГЭ ХЭРЭГТЭЙ

…АЛИС АЖАЛАЙ ГЕРОЙ, СССР-эй ГҮРЭНЭЙ ШАНГАЙ ЛАУРЕАТ, БАРГАЖАНАЙ РАЙ… КАРЛ МАРКСЫН НЭРЭМЖЭТЭ КОЛХОЗОЙ АХАЛАГША ХОНИШОН, РЕСПУБЛИКЫН …ШОДОЙ 1990 ОНОЙ СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ ДҮНГӨӨР ЧЕМПИОН Д-Н. Б. СУН… ХӨӨРЭНЭ.

…жэлнэй хонишодто он… …йба. Республикымнай …урдынгаа нэрэ солые …үлөө байгша ондо …а шадабаряа элсүүл… …ойхон амжалта түй… …һүүлэй жэлнүүдтэ …о анхарал һуладаа. Үн… …эхэдээ, хонишод жэл… …удаа сугларжа, хэһэн …аа дүнгүүдые, мүн …зорилгонуудаа зүб… …аргагүй болонхой …Жэл бүхэндэ ажахы, …най хонишодой зүб… …ргэгдэдэг юм аабза. …эхэ. һалбарида хү… …һан еэд, гансал рай… …хэмжээн соо «болбо… …байхадамнай, үрэ га… …Үгы. һүүлэй үедэ ноо… …нар муудаа, хэмһээ …рин болоо гэлсэнэ. …енностьда ямар ша… …оноой хэрэгтэй бай… …рүүлэн хонишод мэ… …ой бэшэ гү? Али рес… …засагай дээдын зур… …тэлбэрилэгшэдэй хэрэг …аа захиралта буу… …лэ, еша туһатай зүб… …олюулха гэшэ хайшаа …өөн олон янзын бай… …н соо манай зүблөөн …оро хүрэхэгүй байха. …, ямар нютагта, ажа… …мар үүлтэрэй хонидой …гдэһые, үүлтэр һай… … талаар ямар шэнэ …шлэй мүндэлпые эн… …лархадаа ойлгонобди, …и. Нютаг бүхэнэй суу… …одой уулзажа, хоо… …арилсаха, хөөрэлдэхэ …а арга боломжыень …уудтэ тоонгүй усад… хаһандань дураа гутахаар, гол… хорхоорше бэлэй.

Дээрэһээ үгтэһэн захиралтаар бүхы ажалаа эмхидхэжэ ябуулдаг байһан хуушанаймнай гүрим одоошье һандаргагдажа, шэнэ амисхалай ороһондо мүнөө баяртайбди. Ушарынь хадаа адуушадай зүблөөн энэ жэлдэ һэргээгдээ һэмнай.

Хонишодой хэлсэхэ, зүбшэхэ шухала асуудалнууд захаһаа олон. Илангаяа мүнөө хаа-хаанагүй арендын харилсаанай, кооперативна хүдэлөөнэй үргэдэжэ, таряашадай ажахынуудай олоор мүндэлжэ байһан сагта шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии даа. Би гансахан арендын харилсаан, кооператив тухай өөрынгөө һанамжа хэлэһүүб. Байгша онойммнай амжалта илангаяа арендатор, кооперативуудай хүсөөр түйлагдаа гэжэ тэмдэглэхээр. Юуб гэхэдэ, хонишод өөрынгөө ажалай эрхэ сүлөөтэй болоходоо, ондоохоноор хүдэлмэрилнэ ха юм. Бүхы хэхэ ажалаа дээрэһээ үгтэһэн заабаряар бэшэ, харин өөрөө бодомжолжо, түсэблэжэ ябуулхадаа, заабол еша үрыень харадаг байна бшуу. Мүнөө олон районуудта хонишодой бригаданууд арендэ подрядай гү, али кооперативна гүримаар ажалаа эмхидхэнхэй ааб даа. Хүбиингаа хэрэг мэтээр һүрэг хонидоо харууһалхадаа, ямаршье жэлдэ үбэлжэлгэеэ һайнаар дабажа, олон хурьга ехэ нооһо абана ха юм. Зүгөөр зарим районой ажахынуудта арендэ харилсаагаар ажаллаха дуратайшуулда һаад, түбэг ушаруулдаг хүтэлбэрилэгшэд дайралдана гэжэ газетэнүүдтэ уншаа һэм. Юрэдөө, гэмшэлтэй байна даа. Минии һанахада, хонишодой бригаданuудые бултыень арендэ харилсаанай гү, али кооперативна гүримдэ оруулбал аша үрэтэй. Мүнөө үедэ хони үсхэбэрилгэдэ диилэнхидээ гэр бүлөөрөө ажалладаг гээшэбди. Тиимэһээ хонишодой бригаданuудай арендатор болоо һаа, заабол уһалагдадаг сабшалан, зеленко тариха поли даалгагдажа үгтэхэ ёһотой. Үбһэ тэжээл ажахыһаа худалдажа абагшад арендатор бэшэл. һүрэг хони арендээр даажа абаад, хүнэй бэлэдхэһэн тэжээлдэ найдажа һууходоо, хонишон амжалта түйлаха гү? Үгы. Арендын харилсаае гүримшүүлхэ саг тулаа гэхэ гү, али хонишодто анхарал, дэмжэлгэ хэрэгтэй.

Үнгэрһэн үбэлжэлгэ бэлэн байгаагүй. Үбэлэй һаранuудта үзэгдөө, дуулдаагүйгөөр хүйтэржэ, муу бэлэдхэлтэй заримашуулые мэгдэхэгээ.

Манай бригада үбэлжэлгэеэ, түл абалгаяа урагшатайгаар үнгэргөө һэн. Бидэ энэ жэлдэ харууһалхаар даажа абаһан 595 эхэ хониноо 901 хурьга түлжүүлээбди. Эхирнүүд олон байгаа. Эхэ хонидой эхирлэжэ, хурьгадай олошорходо, һайншье һаа, доройтуулжа муудуулангүй тэнжээхэ гэшэ бэлэн хэрэг бэшэ даа. Эндэл тухаашарха, зүдэрэн алдаха сагнай хүрэжэ ерэдэг.

Энэ жэлдэ хонидой нооһон биргагүй байба. Хабарһаа эхилээд зунай хахадһаа үнгэртэр хүйтэн байһанда юм гү, хонин бүриһөө оройдоол 4,5 килограмм нооһон хайшалагдаа. Бидэ «сагаан алта» сутлуулха хаһын урдахана хурьгадаа эхэһээнь амяарлажа тушаагаабди. Эндэ хурьгадаа шэгнэхэдэмнай, тэд бүриин 20,2 килограмм болоо.

Мүнөө бригадымнай хонишодой урда ехэ ажал бии. Үбһэ тэжээл бэлэдхэхын хажуугаар эхэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ хаһадаа бэлэдхэхэ сагнай тулаа. һүрэгөө һайнаар бэлшээжэ таргалуулха, пунктаяа түхеэржэ бэлдэхэбди. Эхэ хонидоо богони болзорто һайн шанартайгаар үрэжүүлбэлнай, ажалаймнай ерэхэ жэлэй үрэ дүнгүүдэй үндэһэ һуури табигдаха ха юм.

ЁҺОТОЙЛ ЭЗЭД ДАА

…ажалша бэрхэ хонишодые ёһотойл эзэд …хэдэ, зарим зон дурагүйшэг байдаг һэн. …ямар нэгэн нюдарган баяшуул болгохоёо …гэхэ жэшээтэй байгаа.

…хамтын ажалай гэшүүн, ямаршье юумэнэй …эр-сусалгагүй болгопоной хойшолон тэрэл …аа. Харин гэр бүлын подряд, арендэ гэхэ …ай эмхидхэлэй онол арганууды мүнөө үр… …хэрэглэдэг болоходо, эзэн гэһэн нэрэ …нэ удхатай, хүнүүдэй ёһотойл ажалша бэр… …һан ойлгосо болобо гээшэ.

…о, «Дружба» колхозой түрүү хонишон Бал… …ба Эрдынеевич Ринчиновтэн хэзээдэшье …эзэд байгаа, мүнөөшье байна. Бүри хорёод …ршада тэдэнэр ажахын тоосооной ёһоор …Жэл бүхэндэ хонидойнгоо эдихэ үбһэ саб… …уряажа абадаг, байра байдалаа өөһэдөө …лдэг заншалтай.

Мүнөө арендаторнууд болоходоо, тэдэнэр бүришье ондоогоор хүдэлнэ гэб даа.

Балдан-Дамба Эрдынеевич Анна Дабаевна хоёр хайшан гэжэ хүдэлхэдөө, жэлһээ жэлдэ районой хонишодой дунда эрхим үрэ дүн түйланаа гээшэб гэһэн асуудалда нэгэл мэдүүлэлээр харюусахаар. Эдэмнай ёһотойл нарин нягта, ажалша бэрхэ эзэд болоно.

Жэшээнь, хонидойнгоо эдихэ үбһэ хайшан гэжэ абадагыень харыт.

— Добо газарай хяаг, хилганатай, хүсы ногоотой, намаа набшатай хүхэхэн үбһэ бэлэдхэхэдэл, хонидто, хурьгадташье үл хоол болосотой, ашаг шэмэ үгэсэтэй байдаг. Энэмнай талха таряанһаашье дутуугүй бшуу,— гэжэ Балдан-Дамба Эрдынеевич хэлэдэг юм.

Тиимэһээ үмсын айлайхи бууса шадарайнгаа үбһэ хайшан гэжэ абагшаб, тэрээн шэнгеэр бага багахангаар сабшаад, түргэн хатаажа хуряадаг. Мүнөө энэ бригадынхид гэр бүлөөрөө (тэрэ өөрөө, нүхэртэеэ, хүрьгэ, басагантаяа) булта гарта хүлтөөрөө үбһэеэ бэлэдхэжэ байнхай. Т-25 түхэлэй багахан трактор колхозһоо худалдажа абаа. Үшөө МТЗ-80 түхэлэй трактор арендээр абажа, саг зуура хэрэглэнэ. Нёдондо тэдэнэр 800 центнер үбһэ абаа һаа, ургаса муутайшаг энэ жэлдэ 600—700 центнер тэжээл лаб бэлэдхэхээр хараална.

Эдэ хонишодой ямар эзэд байһание энэ жэлэйнь ажалай үрэ дүнгүүд үшөө дахин гэршэлнэ. Хурьгадые абажа түлжүүлхэ, хонидһоо нооһо хайшалха түсэбүүдээ холо үлүүлэн дүүргээд, энэ жэлдэ тэдэнэр гэр бүлөөрөө 31,6 мянган үлүүтэй түхэригэй продукци колхоздоо үгөө. Ажалайнь бүхы гаргаша 16,8 мянган түхэриг болоо. Жэшээлхэдэ, хурьгадайнгаа шэгнүүрые бүхыдэнь 109,3 центнерээр нэмээгээ, 18,8 центнер нооһо хайшалаа.

Тиигэжэ энэ айлайхи байгша ондо 11,5 мянган түхэригэй сэбэр олзо өөһэдтөө оруулаа, ажалай нэмэлтэ түлөөһэндэ (мүрысөөнэй гүримэй ёһоор) 47 хурьга өөһэдтөө абаа.

С. УБЕЕВ.

Ярууны район.

ӨӨҺЭДЫН ҮБҺЭН АРЬБАН

ФОТОРЕПОРТАЖ

…лэһээ арендэ гүрим… …байхадаа, бүхы юу… …маха, арьбадхаха гээ… …ухала байһание һайн …Аргадын совхозой …хонишон Пурбо Май… …Цыремпилов багахан …ндхээд, хонидойнгоо …үбһэ тэжээлые өөһэ… …эдхэхэ гэжэ шиидэз

Мүнөө тэрэ звенодонь 8 хүн хүдэлнэ. МТЗ-80 түхэлэй нэгэ трактортай, тэрээндэ шагталжа, үбһэ сабшаха, тармаха косилкатай, тармууртай. Мүн хоёр морин тармуур бии.

Манай тэндэ ябаһан үдэр сабшалан дээрэ эршэтэ ажал бусалжа байгаа һэн. Механизатор Ким Дугаров трактортаа тармуур шагтагаланхай үтэ баалнуудые жэрылгэжэ ябаба. Тиигээд уданшьегүй тармуураа мулталаад, волокуша холбоһон бэеэрээ баалнуудые хумижа, бухалнууд болгоод, һүри тээжэ түлхинэ. Бусад нүхэдынь аса баринхай үбһэеэ соможо, тухагүйнүүд. Хоёр морин тармуурта һууһан хүбүүд үбһэнэй хог тармана.

Августын 15-да энэ звено түс тустаа 50—60 центнерэй найман һүри табяад байгаа.

— Бидэ эндэхи 100 гектар сабшалан дээрэһээ 1000 центнер үбһэ сабшажа абаха ёһотойбди. Ургасань тиимэ һайн бэшэ, гандан алдаа. Үшөө 30 гектарта зелёнко ургажа байна. Хонидтомнай хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл абтахал зэргэтэй, — гэжэ П. М. Цыремпилов хэлэнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Звеное даагша хонишон-арендатор П. М. Цыремпилов. 2. Звеногой гэшүүд. 3. һүришэн Дари Цыренов.

В. ГАРМАЕВАЙ фототекст.

НҮҮРҺЭНЭЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН АСУУДАЛНУУД ЗҮБШЭГДЭНЭ

Оронoй нүүрһэнэй олонхи регионуудые түлөөлдэг СССР-эй Минуглепромой үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй, комбинадуудай, заводууд болон институдуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков августын 13-да уулзаһан байгаа. Энэнь һарын эхэер Донбассай нүүрһэнэй предприятинуудай директорнүүдтэй болоһон иимэрхүү уулзалгын үргэлжэлэл болоо гэжэ хэлэжэ болохо.

һалбариин хуби заяанай түлөө һанаата боложо байһан тухайгаа үгэ хэлэгшэд нэгэн һаналтайгаар тэмдэглэбэ. Экономикодо демократи бэелүүлхэдэ, дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн орохо үедэ оронoй элшэ хүсэнэй үндэһэ һуури Сэохо нүүрһэнэй промышленность урдынхяараал нэгэн бүхэли зандаа үлэхэ ёһотой гэжэ тэдэнэр тэмдэглэбэ. Нүүрһэ олзоборилго өөрын онсо илгаатай бүхы дэлхэй дээрэ шахуу гүрэнөөр дэмжэгдэдэг, харин эрдэм-техникын, үйлэдбэриин ба һуудал байдалай асуудалнуудые шиидхэлгэ һалбариин предприятинуудай хамтын хүсэлэл оролдолгонуудһаа, зохихо регионуудай болон бүхы арадай ажахын аша туһатай экономическа бэеэ даанхай байдалыень шадамгаар тааруулһанһаа дулдыдадаг гээшэ.

Нүүрһэнэй промышленностьда үнэ сэнгүүдые тогтоохо гүримые хубилгаха асуудал тодорхойгоор хаража үзэгдэбэ. Тэрээнгүйгөөр дэлгүүртэ шэлжэн орохын аргагүй ха юм.

һалбариин социальна хүгжэлтэтэй, нүүрһээр гүрэнэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалгатай, мүн материально-техническэ хангалгатай холбоотой асуудалнууд һанамжануудые халан абалсаха үедэ горитой һуури эзэлһэн байна. Түлишынэлшэ хүсэнэй комплексын, тэрэ тоодо гүрэнөөр дэмжэгдэдэг нүүрһэнэй промышленностиин нэгэн бүхэли байлгые үлөөхэ гээшэ дэлгүүртэ шэлжэн оролгын эрхэ байдалда шахтернуудай ажалша коллективуудэй аша туһада харюусана, оронoй социально-экономическа хүгжэлтын эрилтэ хэрэглэмжэтэй нягтаар холбогдохо ёһотой гэжэ онсолон заагдаа.

Арадай ажахын үндэһэн һалбари болохо нүүрһэнэй промышленностиие хүгжөөлгын бүхы асуудалнуудта анхаралтайгаар хандаха, ажалша коллективүүдтэ сугларһан социальна асуудалнуудые залан шууд шиидхэхэ шухала гэжэ уулзалгын түгэсхэлдэ үгэ хэлэхэдээ Н. И. Рыжков онсолон тэмдэглэбэ.

(ТАСС).

НҮҮЛЭЙ ТАСС МЭДЭЭСЭЛ

РСФСР-эй ПРОКУРАТУРАДА

РСФСР-эй прокуратурын зургаануудай 1990 оной түрүүшын хахад жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүд, РСФСР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съездын шиидхэбэринүүдһээ уламжалан гараһан тэдэнэй зорилгонууд августын 14-дэ болоһон республикын Прокуратурын коллеги дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

Хуули хамгаалха зургаануудай бодото ажал ябуулгань эрхэтэдэй эрхэнүүд болон бодото аша туһые, олониитын ба хүнэй аюулгүй байлгые ашаг үрэтэйгөөр хамгаалгые ханганагүй гэжэ РСФСР-эй прокурор Н. С. Трубинай элидхэл соо, элдэб нютагуудай прокурорнуудай хэлэһэн үгэнүүд соо тэмдэглэгдээ. Бии байһан дутуу дунданuудые зайсуулха, республика соо үнгэргэгдэжэ байһан шэнэдхэлгэнүүдтэ прокуратурын хүдэлмэриин дүүрэнээр харюусахын тула хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ хэмжээнүүд тодорхойлогдоо.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Р. И. Хасбулатов, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. С. Силаев, СССР-эй Генеральна прокуророй орлогшо В. И. Кравцов гэгшэд коллегиин хүдэлмэридэ хабаададжа; үгэ хэлэһэн байгаа.

СВЕРДЛОВСКДОХИ УУЛЗАЛГАНУУД

СВЕРДЛОВСК. (ТАСС). Росси соогуур ябаһанаараа сэдьхэлээ ханабаб. Россин парламентын ба правительствын реформонуудые, түрүүшын алхамуудые хүнүүд дэмжэнэ, — гэжэ Б. Н. Ельцин ТАСС-ай корреспондентдэ хэлэһэн байна.— Нютагуудтахи хүнүүдэй һанаа бодолые, мүн шиидхэгдээгүй олохон асуудалнуудай эшэ үндэһые һайнаар мэдэжэ абаһан байнаб. һайн бодолнуудые, хараа шугамуудые, дурадхалнуудые оруулжа, дэмжэһэнэйнь түлөө Свердловскын хүн зондо баяртайб. Гадаадын оронуудтай худалдаа наймаа хэхэ эрхэ Союзһаа абаад, өөһэдынгөө областьнууд болон автономито республиканuудта үгэхөөр Росси бэлэн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадаар Б. Н. Ельцинийе хүн зонойнь һунгаһан Свердловск хотодо республика соогуур ябаха үедөө оройдоол нэгэ сүүдхээр тэрэ ерэһэн байна. Россин парламентын түрүүлэгшэ нютагай Соведүүдэй түлөөлэгшэдэй урда тооcoһон, һунгагшадые хүлеэн абаһан, совет хүтэлбэрилэгшэдтэй, үйлэдбэриин эзэдтэй, гүрэнэй предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаһан байха юм.

Налог тохохо тухай Союзай хуули тушаа олон асуудалнууд ороһон байгаа. Россин газар дайда дээрэ «тонолгын» шэнжэтэй энэ хуули хэрэглэгдэхэеэ болихо юм гэжэ Б. Н. Ельцин мэдүүлээ. Харин Россин иимэрхүү ябуулгань гүрэнэй предприятинуудай коллективүүдэй ба үйлэдбэриин эзэдтэ бүри ехэ сүлөө олгохо ёһотой.

Свердловск, Челябинск ба Пермь хотонуудта харин оронуудай хүнүүдые оруулхые зүбшөөхэ, Свердловско областьдо экономическа сүлөөтэ зоно байгуулха тухай дурадхалнуудые РСФСР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ дэмжэһэн байгаа.

Аэрофлодой рейсовэ самолёдоор Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ Москвагаа ниидэжэ ошоо. М. С. Горбачевой, Б. Н. Ельцинэй, Н. И. Рыжковой болон И. С Силаевай хоорондоо хэлсэһэнэй ёһоор, дэлгүүртэ шэлжэн орохо программые бэлдэхэ талаар байгуулагдаһан бүлэгтэй һанал бодолнуудаа андалдахын тула тэрэ ябалгаяа таһалдуулба.

ШЭНЭ ОРШОН БАЙДАЛДА

КПСС-эй XXVIII съездын шиидхэбэринүүдые арад зоной дунда тараан нэбтэрүүлхэ зорилгонууд партиин республиканска комитедтэ боложо үнгэрһэн суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Партиин горкомууд болон райкомуудай үзэл сурталай талаар секретарьнар энэ харюусалгата хүдэлмэридэ ямар онол арганууды хэрэглэхэб, мүнөөнэй эрхэ байдалда олониитын дунда ойлгуулалмжын хүдэлмэри яажа эмхидхэхэб гэһэн асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн байна. Энэ зүблөөндэ республикын албан зургаануудай, олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэд хабаадалсаа.

Ажабайдалдамнай ушардаг бэрхэшээлтэ үзэгдэлнүүдые зүбөөр сэгнэжэ, даамай хэмжээнүүдые абаха, партийна съездын тобшололнуудые ажал хүдэлмэридөө хэрэглэхэ талаар зорилгонууд тушаа партиин республиканска комитедэй үзэл сурталай таһагые даагша В. М. Горлов үгэ хэлэбэ. Ниитэ-политическэ хүдэлмэриие хүн зоной ажабайдалтай, шиидхэгдэхээр болоһон асуудалнуудтай нягта холбоотойгоор эмхидхэхэ, мүнөө ажахынуудта түлэг дундаа ябуулагдажа байгаа тэжээл бэлэдхэлгэдэ нүлөөлхэ тухай үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын үедэ олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд яажа хүдэлхэб гэһэн асуудал зүблөөн дээрэ үргэнөөр хэлсэгдээ. Партиин зүгһөө хэблэлнүүдые дэмжэжэ, ехэ хэмжээнэй мүнгэн зөөри гаргашалагдадаг байһанаа ерэхэ жэлһээ болихонь. Энэ оршон байдалда республикын хэблэлэй хүдэлмэри эмхидхэхэ тухай, газетэ, журналнуудые 1991 ондо захил хэхэ, тэдэнэй үнэ сэнгынь эрид дээшэлхэдэ ойлгуулалмжын хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ шухала гэжэ зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ. Ерэхэ 1991 ондо газетэ, журналнуудые абаха захил байгша оной сентябриин 1-һээ эхилхэнь. Политическэ удха шанартай энэ кампаниие эмхитэйгээр үнгэргэхэ тухай удха түгэс хөөрэлдөөн зүблөөн дээрэ боложо үнгэрөө.

Политическэ һуралсалай шэнэ жэлдэ коммунистнууд болон партийна бэшэ эдэбхитэд «Партиин XXVIII съездын шиидхэбэринүүд», «Ленинэй һургаал ба мүнөөнэй үе саг», «Дэлгүүрэй экономикодо орохо хараа бодол» гэһэн зүйлнүүдээр эрдэм мэдэсэеэ дээшэлүүлхэ юм гэжэ партиин республиканска комитедэй ниитэ-политическэ түбые даагша М. А. Жарков зүблөөндэ хабаадагшадта мэдээсэбэ. Энээн тухай эртээнһээ олониитэдэ мэдээсэжэ, хүн бүхэндэ һураха дуратай темэеэ шэлэжэ абахадань туһалха шухала гэжэ хэлэгдэбэ. Дэлгүүрэй экономико зааха пропагандистнуудые һайнаар бэлдэхэ хэрэгтэй гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад һанамжалаа.

Партиин шэнэ Уставай баталагдаһанай һүүлээр республикымнай партийна комитедүүдэй бүридэл хубилхань, мүнгэнэй талаар ажахыда горитой хубилалтанууд болохонь гэжэ КПСС-эй республиканска комитедэй таһагые даагша И. С. Александрова, таһагые даагшын орлогшо А. И. Шульгин гэгшэд мэдээсээ. Партиин республиканска комитедэй, горкомууд болон райкомуудай хүдэлмэрилэгшэдэй тоо нилээд үсөөрүүлэгдэхээр хараалагдана.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан асуудалнуудаар республикын Хэблэлэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ В. Д. Раднаев, Түнхэнэй районой «Саян» газетын редакциин таһагые даагша В. Г. Арданов, «Союзпечать» агентствын Буряадай отделениин начальник В. И. Помулев, партиин Захааминай, Зэдын райкомуудай секретарьнар В. А. Полютов, В. С. Хандуев, «Буряад үнэн» газетын редактор Р. Б. Гармаев үгэ хэлэжэ, дурадхалнуудые оруулһан байна.

Зүблөөн дээрэ партиин Центральна Комитедэй Үзэл сурталай таһагай секторые даагша В. М. Леонов үгэ хэлэхэдээ, РСФСР-эй Компартиин эмхидхэн байгуулгын съездын, КПСС-эй XXVIII съездын болон РСФСР-эй Арадай депутадуудай түрүүшын съездын дүнгүүд тухай хөөрэжэ, сугларагшадай олон тоото асуудалнуудта харюусаба.

Зүблөөе партиин республиканска комитедэй секретарь Л. Ч. Нимаева хүтэлбэрилжэ, үгэ хэлээ, мүн лэ зүблөөндэ хабаадагшадай асуудалнуудта харюусаа.

Манай корр.

ХЭДЭН ХҮНЭЙ ДУНДАҺАА

Хэжэнгэ тосхондо КПСС-эй райкомой пленум боложо дүүрэбэ. XXV районно партийна конференци зарлаха тухай ба эмхидхэлэй асуудалнууд пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Түрүүшын асуудалаар пленум тогтоол баталан абаа. Тиигэжэ XXV районно партийна конференци байгша оной октябриин 27-до зарлагдаха болобо.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан хоёрдохи асуудал олоной анхарал татаһан байна. КПСС-эй республиканска комитедэй партийна комиссиин түрүүлэгшээр К. Д. Лубсандоржиевай томилогдоһонтой дашарамдуулан, КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретариин ба бюрогой гэшүүнэй уялгануудһаа тэрэниие пленум сүлөөлөө. Тиин энэ тушаалда һунгалта эхилһэн байна.

Партиин райкомой нэгэдэхи секретариин тушаалда кандидатуранууд дэбжүүлэгдэбэ. Тусхайлбал, райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо В. А. Аюржанаев, «50 лет Октября» совхозой директор В. Ц. Дубшанов, партиин райкомой хоёрдохи секретарь Д. А. Ивайловский, Хэжэнгын СПТУ-гай директор, Буряадай АССР-эй арадай депутат Б-Д. Б. Рыбдылов, Хэжэнгын совхозой директор Б. Ц. Цыдыпов гэгшэдэй кандидатуранууд дэбжүүлэгдэһэн байна. Нюусаар дуугаа үгэлгын бюллетениин баталагдахын урда тээ Д. А. Ивайловский өөрынгөө кандидатурые болюулаа. Бюллетеньдэ дүрбэн кандидатура оруулагдажа, дуугаа үгэлгэн болоһон байна.

Пленумдэ хабаадагшад дуугаа гурба дахин үгөө. Түрүүшынь хоёрто Б. Ц. Цыдыпов, Б-Д. Б. Рыбдылов үсөөн дуунуудые абажа, саашадаа һунгалтада хабаадаагүй. Гурбадахияа дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр В. А. Аюржанаев 23 дуу, В. Ц. Дубшанов 20 дуу абаһан байна (пленумэй 43 гэшүүн дуугаа үгэлгэдэ хабаадаа).

Тиигэжэ КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретаряар ба бюрогой гэшүүнээр **Владислав Агванович Аюржанаев** һунгагдаба гэһэн тогтоол пленум баталаа.

КПСС-эй республиканска комитедэй нэгэдэхи секретарь **Л. В. Потапов** тус пленумэй хүдэлмэридэ хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна.

Пленумэй хүдэлмэридэ КПСС-эй республиканска комитедэй эмхидхэлэй-партийна ба кадрова хүдэлмэриин таһагые даагша **В. Р. Булдаев** хабаадалсаа.

ТҮРҮҮ ХОНИШОДОЙ АМЖАЛТАНУУД БҮГЭДЫН ТУЙЛАЛТА БОЛОГ ЛЭ!

Г. М. БИМБАЕВ, Хоринэ районой Үдын совхозой ахалагша хонишон.

В. М. ОШОРОВ, Ахын районой «Улаан Аха» колхозой ахалагша хонишон.

Г. Л. РАБДАЕВ, Зэдын районой Борьёогой совхозой ахалагша хонишон.

Б.-Д. Э. РИНЧИНОВ, Яруунын районой «Дружба» колхозой ахалагша хонишон.

А. М. АКУЛОВ, Сэлэнгын районой Химнын совхозой ахалагша хонишон.

Е. Р. НОРБОЕВА, Захааминай районой Хамниин совхозой ахалагша хонишон.

Эгсэ жэлэй туршада үргэлжэлһэн хонишодой социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдожо, онсо шалгарагшадынь тодоруулагдаба. Үнгэрһэн жэлдэ республика доторнай бүхыдөө хонишодой 264 бригада зуутан-хонишодой зэргэдэ гараһан һаань, байгша ондо аяар 322 коллектив иимэ хүндэтэ нэрэ солодо хүртэбэ. Иигээд байхадаа, Буряад оронноймнай хонишод үнгэрһэн үбэлжэлгын бүхы бэрхэшээлые урагшатайгаар дабажа, урда жэлнүүдэйхиһээ жэшээлэшэгүй ехэ илалта туйлаба. Тобшолбол, республикымнай хонишод һалбарияа улам хүгжөөжэ, һүрэг хонидойнгоо ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ арга шадабаритай байһанаа элирхэйлэн харуулба ха юм.

Хони хамагһаа олоор үсхэбэрилдэг Зэдын районой ажахынуудта бүхыдөө 100 бригада зуутанай зэргэдэ гараа. Тиихэдэ Мухар-Шэбэрэй (34), Ивалгын (35), Хэжэнгын (25) районуудта зуутан солотой хонишодой коллективүүд олон байба.

Байгша ондо урдымнай суута хонишод дахинаа онсо шалгараа. Жэшээлбэл, республикын хонишодой 1990 оной чемпионой нэрэ зэргэдэ Социалис Ажалай Герой, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон Даша-Нима Буодиевич Сундуев хүртэбэ гээшэ. Удаадахи һууринуудтань Ажалай Алдар Солын бүхы гурбан шатын орденоор шагнагдаһан, Хоринэ районой Үдын совхозой хонишон Г. М. Бимбаев, Ивалгын районой Ивалгын ОПХ-гай ахалагша хонишон В. Ж. Чагдуров гэгшэд гараха эрхэдэ хүртэбэ. Жэшээлбэл, Хоринэ суута хонишон Г. М. Бимбаев хони үсхэбэрилхэ комплекснуудай дундаһаа, харин Ивалгын ОПХ-гай В. Ж. Чагдуров зуһаг түлгэнүүдые харууһалдаг бригаданууд сооһоо эрхимлээ.

НАЙДАМТАЙ ДАБШАЛТА

Байгша ондо гансашье зуутан-хонишод олошороо бэшэ, мүн бүхы ажахыгаараа эрхим дүн туйлагшадай зэргэ нилээд нэмээ. Тусхайлбал, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз 100 эхэ хонин бүриһөө 102,8 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүриһөө 4,4 килограмм нооһо хайшалаад, хурьган бүхэнөө 23 килограмм шэгнүүртэйгээр эхэһээнь амяарлаа һэн. Мүн Ивалгын районой һуралсалай «Байгал» ажахы 100 эхэ хонин бүриһөө 116 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүхэнһөө 5,1 килограмм «сагаан алта» суглуулаа. Энэ удаа дурсагдагша Ивалгын район бусадһаа шалгараа гэхэ гү, али 100 эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 102 хурьга тэнжээжэ, хонин бүхэнһөө 4,25 килограмм нооһо хайшалжа абаһан байна.

Энэ жэлэй хонишодой мүрысөөндэ ажахынууд сооһоо Ивалгын ОПХ, Ивалгын районой «Заветы Ильича» совхоз, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ, Зэдын районой «60 лет Октября», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд, Борьёогой совхоз, Тарбагатайн районой «Маяк», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд, Хэжэнгын совхоз 100 хонин бүриһөө зуу, мүн дээшэ хурьга абажа түлжүүлһэн байна.

Мүнөөдэр республикымнай хонишодой эсэсэй дүнгүүд сохсологдохонь гээшэ. Теэд заншалта ёһоороо энээнэй удаа түрүүлһэн хонишодтомнай баһал харюусалгатай хаһа эхилхэнь шуу. Тодо хонидоо искусс үрэжүүлгэдэ һү бэлдэхэ болоно. хонидоо хүсэд таргалуулхаһаа венна аргаар үрэ нуудые түгэс ... жэ бэлдэхэ, ... богони болзор ... нартайгаар үнгэ хонишодой урда ни үсхэбэрилхэ ... жөөжэ, ашаг ш ... лүүлхэ талаар ... арга шадабарита доро ажалаараа ... руулһан респуб нишод туйлаһан дэшье батадхах этигэнэбди.

БАЙГША ОНДО ЗУУН ЭХЭ ХОНИН БҮРИҺӨӨ 100, МҮН ДЭЭШЭ ХУРЬГА АБАЖА ТҮЛЖҮҮЛҺЭН ТҮРҮҮШҮҮ...

Ахалагша хонишодой фамили, нэрэ, обог 1.	Ажахынууд 2.	Зуун эхэ хонин бүриһөө түлжүүлэгдэһэн хурьган 3.	Хонин бүриһөө хайшалагдаһан нооһон [кг] 4.
	БАРГАЖАНАЙ РАЙОН		
Сундуев Д-Н. Б.	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз	151,4	4,5
Бубеев В. Г.	—«—	101	4,1
Сангадиева О. Э.	—«—	103	3,9
Намжилова Ц. Л.	—«—	105	3,9
Дондуков Б-Ц. Р.	—«—	103	3,9
Урбасаева В. В.	—«—	102,4	3,5
Гатапов И. Ч.	—«—	100	3,5
Раднаев Ц. Э.	—«—	105	3,55
Цыбикжапов С. Ю.	Хилганын колхоз	100	3,95
Базаров Б. Д.	—«—	100	3,85
Мифтахов Ф. К.	—«—	100,4	3,5
Базаров Ц. Б.	—«—	100	2,59
	БЭШҮҮРЭЙ РАЙОН		
Паньков С. Д.	«Победа» колхоз	100	4,0
Плюснин М. Г.	«Победа» колхоз	100	4,08
Разуваев И. А.	Калининай нэрэмжэтэ колхоз	104	4,6
Цырендоржиев Д. Д.	Бэшүүрэй совхоз	100	3,5
Филиппов Г. Г.	Охин-Булагай совхоз	100	3,6
Симонов С. И.	—«—	100	4,4
Донсомов А. Ж.	—«—	100	3,6
Гомбоев В. Б.	—«—	100,8	3,3
	ЗЭДЫН РАЙОН		
Намсараев Ю. А.	Ленинэй нэрэмжэтэ	100	2,8
Банзаракцаев Ц.-Д. А.	колхоз	100	3,15
Дампилов Д. Р.	—«—	100	3,36
Галсанов Ц.-Д. Н.	—«—	100	3,57
Тугутов Д. С.	—«—	100	3,17
Цыцыков А. Е.	—«—	105	3,33
Цыренов Р.-Д. Ц.	—«—	115	3,62
Ринчинов Ц. Т.	—«—	100	3,3
Хабитуев Н. Г.	—«—	103	3,38
Батомункуев Ю. Т.	—«—	100	3,12
Ванжилов А. Р.	—«—	110,6	3,48
Доржиев Б. Ж.	—«—	103,1	3,52
Ванжилов Ю. Р.	—«—	100	3,55
Побоков Г. М.	XX партсъездын	100	3,3
Григорьев И. Т.	нэрэмжэтэ колхоз	100	3,31
Ощенков Н. П.	—«—	100	3,2
Цыренов В. Д.	—«—	105,4	3,4
Рабдаев А. Н.	—«—	101	3,3
Цыденов Д.	Д. Банзаровай нэрэмжэтэ	100	3,47
Сахиява М. Г.	колхоз	100	4,63
Балданов Ж. Д.	—«—	100	3,01
Жаргалов Д. С.-Д.	—«—	107	3,41
Доржиев Э. Б.	—«—	105	3,42
Будаев Д. Б.	—«—	100	3,5
Шарапов Ч. Ц.	—«—	100	3,43
Цыбиков Д.-С. Г.	—«—	101	2,79
Царанчинова Д. А.	—«—	100	3,16
Лубсанов М. Д.	«Коммунизм» колхоз	105	3,94
Баясхаланов С. Н.	—«—	103	3,36
Батуев Б. Д.-С.	—«—	100	4,04
Гомбоев В. Ц.	—«—	105,9.	3,86
Дымчиков Ч. Д.	—«—	114,9	3,79
Улзытуев В. Л.	—«—	107,3	4,40
Цынгунов Ц. М.	«60 лет Октября» колхоз	100	3,71
Буянтуев Ц. Б.	—«—	101	3,85
Гомбоев Д. Э.	—«—	117,1	3,98
Цыбиков Д. Р.	—«—	110	3,50
Мункуева Н. Ш.	—«—	110,7	3,94
Цыремпилов Ф. Д.	—«—	100	3,71
Мункуева Л. Б.	—«—	125	4,06
Ухинов В. Ц.-Д.	«Мир» колхоз	100	3,7
Гомбоев Ч. Б.	—«—	100	5,5
Лубсадашиев Б. Ж.	—«—	100	3,7
Андреев Н. В.	Зэлтэрын совхоз	100	3,3
Бутусин В. Д.	—«—	100	3,8
Цыренов О.	Боосын совхоз	101	3,7
Данеев Д. Г.	Борьёогой совхоз	115	4,8
Банзаракцаев А. Г.	—«—	114,2	4,27
Буянтуев Г. Л.	—«—	101	4,0
Жамбалов Г. Ц.	—«—	100	4,67
Мункуев Ц.-Д. Б.	—«—	104,2	4,38
Цыдыпов С. С.	—«—	100	4,08
Тогочеев И. Л.-Д.	—«—	100	3,78
Мункуев Г. С.	—«—	100	4,03
Рабдаев Г. Л.	—«—	100	5,0
Гомбожапов Б.-Н. Г.	—«—	100	6,14
Чупошева Е. Д.	—«—	115	4,16
Мансорунов В. Д.	—«—	107,3	4,04
Григорьев В. М.	—«—	100	3,68
Галсанов В. Б.	—«—	105,5	5,26
Чупышев В. И.	—«—	105	4,68
Сосоров С. Л.	—«—	103	3,87
Цыренжапов С. Б.	—«—	100	4,01
Галсанова В. Б.	—«—	100	3,89
Дашиев Д. Д.-Н.	—«—	101,7	3,99
Норбоев М. Н.	—«—	100	4,5
Домиев Д. Н.	—«—	100	4,08
Базаров В. Г.	—«—	100	4,4
Аюров В. Б.	—«—	101	4,19
Жамбалов М. Ц.	—«—	100	4,25
Санжиева Л. Р.	«Октябрьский» совхоз	100	3,5
Доржиев Б. С.	—«—	109	3,42
Зугдуров В. П.	—«—	100	3,84
Цыбикдоржиева М. А.	—«—	105	3,58
Данзанов Д. Т.	—«—	115	3,86
Гомбоев Д.-Н. С.	—«—	100	3,06
Базаров Б. Ц.-Д.	—«—	100	3,88
Догдунова В. З.	—«—	100	3,26
Одуев П. Б.	—«—	100	3,22
Гургумов Ц.-Д. Л.	—«—	127	3,94
Аюшеев В. Ж.	—«—	100	3,18
Жамбалова Д. А.	—«—	104	4,0
Бурлаков В. Н.	—«—	100	3,1
Базаров Д. Б.	—«—	100	3,26
Побоков И. В.	«Заречный» совхоз	100	3,6
Гаськов Ф. Ф.	—«—	100	4,4
Ванкеев В. Г.	—«—	100	3,6

1.	2.	3.	4.
Мункуев Г. Л.	—«—	100	3,9
Цыбиков В.	Оёорой совхоз	106	3,76
Цыбикжапов Б.	—«—	103	3,45
Цыбикжапов В.	—«—	104	3,7
Чойдонов Ч.	—«—	100	3,42
Борисов Н. Н.	—«—	101	3,28
Федотов И.	—«—	101	3,54
Бадмаев Г.-С. Б.	Гармаевай нэрэмжэтэ	100	3,1
Буянтуев М. О.	совхоз	102	3,76
Чердонов Д. Д.	—«—	100	2,7
Алексеев Б. Г.	Торинн совхоз	101	3,5
Грыдин С. Р.	—«—	100	3,1
Кауров А. С.	—«—	100	3,6
	ЯРУУНЫН РАЙОН		
Добчинов Р-Н. Т.	«Коммунизм» колхоз	100	4,0
Шагдаров Ж. М.	«Победа» колхоз	103,2	3,7
Жалсанова Х. Р.	—«—	102,4	4,2
Ринчиндоржиева Б. М.	—«—	109,4	3,5
Цыденов Т. Ж.	—«—	100,5	3,7
Цымпилов Ц. Ц.	—«—	102,1	3,5
Дашанимаев А. Г.	—«—	100,4	3,6
Ринчинов Б.-Д. Э.	«Дружба» колхоз	123	3,74
Чимитова Д. Ж.	—«—	100	3,5
Ринчинова Б.-Х. Ц.	—«—	100	3,4
Мунгалова А. В.	«Юбилейный» совхоз	100	3,4
Ринчинова Г. Ш.	Тулдуунай совхоз	100	3,84
Доржиев В. Б.	Яруунын совхоз	100	3,3
	ЗАГАРАЙН РАЙОН		
Игнатьев П. К.	«Гигант» колхоз	102	3,3
Цырендоржиев Б. Б.	Эрхирэгэй совхоз	110	3,5
Гудуев Н. В.	Ацагадай совхоз	100	3,4
Цыденжапов В. Б.	—«—	100	3,3
Цыреторова Г. А.	—«—	120	3,8
Цыдыпов В. Д.	—«—	100	3,7
Дондуков Б. Б.	—«—	120	3,5
Содбоев К. Л.	«Дружба» совхоз	100	3,3
	ЗАХААМИНАЙ РАЙОН		
Норбоева Е. Р.	Хамниин совхоз	111,6	3,95
Базаров Г. Г.	—«—	106,1	4,35
Дондоков А. Ж.	Харацайн совхоз	107	3,83
Гармаев Б. Ц.	—«—	105	4,22
Цыбенов А. Ц.	—«—	100	3,2
Яньков И. И.	Михайловкын совхоз	102	3,88
Бадмаев В. Б.	—«—	101,5	3,57
Цыреторов Д. Б.	—«—	100	4,18
Цыденов Н. О.	Хуртагын совхоз	100	3,8
Гуржапов В. Ш.	—«—	100	3,4
Цыренов В. Д.	Цахирай совхоз	100	3,4
	ИВАЛГЫН РАЙОН		
Базаров Э.-Д. Д.	Оронгын совхоз	104	4,0
Цыремпилов Б. Н.	—«—	100	3,8
Базаров Н. В.	—«—	100	3,85
Галсанов Б. С.	—«—	100	3,9
Ленхобоев В. Б.	—«—	100	3,1
Ринчинова Н. Б.	—«—	100	3,6
Базаров В. Т.	—«—	100	3,8
Сабадаев В. М.	—«—	100	3,3
Очиров В. Д.-Д.	—«—	100	3,9
Омоктуев О. С.	—«—	100	4,1
Бандаев Ц.-О. Д.	«Заветы Ильича» совхоз	122	3,9
Цырендоржиев Ш. С.	—«—	111	4,2
Намсараев К. Б.	—«—	117	3,7
Нимацыренов Ж.-Д. Ц.	—«—	110	4,0
Бимбаев Б. Л-Д.	—«—	107	4,0
Нимаев М. Д.	—«—	103	4,4
Бардуева Д. Ч-Ц.	—«—	103	4,0
Гомбоев Ч. В.	—«—	103	3,7
Жалсараев К. Д.	—«—	101	3,9
Жамсаранов Б. Б.	—«—	107	3,8
Гомбожапов А. П.	—«—	101	3,7
Нимацыренов С. С.	—«—	100	3,0
Григорьев К. М.	Ивалгын ОПХ	132	5,2
Будаев М. Ш.	—«—	123	6,4
Малакшинов В. М.	—«—	120	6,9
Базаров Э.-Д. Д.	—«—	113	6,06
Цыбиков М.-Ж. Ш.	—«—	110	6,9
Григорьев Г. К.	—«—	110	7,6
Содномов А. Б.	һуралсалай «Байгал»	121	5,0
Нестерев В. Л.	ажахы	115	5,5
Цыдыпов П. Ц.	—«—	104	3,5
Тогочиев Б. Ц.	Ивалгын совхоз-техникум	105	4,2
Гунтупов Л. П.	—«—	103	3,7
Надмитов В. Д.	Халюутын совхоз	101	4,0
Цыденова З. Д.	—«—	100	4,3
	ХЭЖЭНГЫН РАЙОН		
Содномов Ч.-Д. Э.	Чисаанын совхоз	110	3,8
Ширапцынгеев Ж.-Ж. Р.	—«—	104	3,6
Цыренов И. Г.	—«—	100	3,9
Ширапова Н. Б.	Худанай совхоз	100	3,8
Шоенов З. К.	—«—	100	2,9
Будаев Ц. П.	—«—	100	3,2
Сурков Н. П.	—«—	102	3,2
Базаров В.	Ушхайтын совхоз	102	3,2
Базаров С. Д.	—«—	103	3,6
Жигмитдоржиев Ж. Ч.	—«—	100	3,2
Михабалаев Б. Д.-Б.	Ородой совхоз	105	3,7
Танхаев В. Т.	Могсохоной совхоз	100	3,3
Федотов А. И.	«Первомайский» совхоз	110	3,3
Дашадылыков Б. Д.	—«—	100	3,8
Шалуев М. М.	Загаһатын совхоз	117	4,8
Шамсутдинов П. Х.	—«—	105	3,37
Ринчинов Д.-Д. Н.	—«—	102	3,34
Михайлов Г. М.	—»—	100	3,65
Мункуев В. Т.	—«—	100	4,38
Дармаев Д. Н.	—«—	100	3,64
Батурина Н.	«50 лет Октября» совхоз	100	2,78
Хажеев Б. П.	Хэжэнгын совхоз	122	4,12
Жигмитов Б. С.	—«—	105	3,2
Самбуев Ю. П.	—«—	105	3,3
Мангадон О. Н.	—«—	101	3,3
	ХУРАМХААНАЙ РАЙОН		
Цыбикмитов Т.-Б. Б.	Аргатын совхоз	115	3,2
Самбилова С. Д.	Гааргын совхоз	100	3,2
Намжилова Л. С.	—«—	100	3,2

1.	2.	3.
Балдуев О. Ж.	—«—	100
Тыхеев А. Д.	Ленинэй нэрэмжэтэ	109
Бадмаев Д. Б.	колхоз	100
Нимаев Д. Ц.	—«—	100
Цыбиков Б. Б.	—«—	100
Доржиев Ж. Б.	—«—	100
Аранзаев О. Ж.	Хурамхаанай совхоз	100
Банаева С. Н.	—«—	100
Гармаева Р. Ч.	—«—	100
Малагшинова Д. Д.	—«—	100
Хубраков Д. Ч.	—«—	100
	ХЯАГТЫН РАЙОН	
Яковлев И. З.	Хүдэриин совхоз	100
Тыкшеев Д. О.	Ранжуровай нэрэмжэтэ	100
Цыдыпов Б. Д.	колхоз	100
Цыренжапов Ц. Ж.	Алтайн совхоз	100
Очиров В. Д.	—«—	100
Цыбикжапов Б. О.	—«—	100
	МУХАР-ШЭБЭРЭЙ РАЙОН	
Гороховский Г. С.	«Путь Ленина» колхоз	122
Ефремов И. П.	«Забайкалец» совхоз	101,7
Овчинников И. К.	—«—	103,7
Богомазов И. М.	—«—	105,2
Мальцев П. Ф.	«Искра» колхоз	110,7
Оловянников А. П.	—«—	103,4
Козлов Г. М.	—«—	100,6
Рычков Г. М.	—«—	100,2
Цыбанов Ж. Ц.	Сутайн совхоз	100
Дашацыренов Д.	—«—	101
Чулков А. Г.	«Родина» колхоз	113,2
Голендухин А. М.	—«—	110,3
Иванов М. П.	—«—	104,3
Парфенов С. Н.	Ленинэй нэрэмжэтэ	124
Рычков И. И.	колхоз	100
Иванов В. А.	—«—	114
Варфоломеев Д. Е.	—«—	125
Стулев И. М.	—«—	114
Гельфанов С. А.	—«—	116
Иванов В. И.	—«—	107
Варфоломеев И. Е.	—«—	103
Стулев А. И.	—«—	110
Дамдинов Д. Д.	«Одон» совхоз	100
Ринчинов Б. Р.	—«—	107
Ананин И. З.	«Заганский» колхоз	100
Нагмитов В. Д.	«Знамя Ленина» колхоз	100
Дашиев Д.-Б. Д.	—«—	101
Цыбикмитов Л. Ц.	—«—	100
Иванов Е. А.	—«—	100
Кушнарев Г. Ф.	—«—	100
Эрдынеев Б. Ц.-Д.	—«—	103
Чернинов В. Ц.	—«—	106
Григорьев П. А.	«Авангард» совхоз /	100,5
Ушаков В. А.	«Коммунизм» колхоз	102
	АХЫН РАЙОН	
Мунконов В. Б.	«Улаан-Аха» колхоз	110
Ошоров В. М.	—«—	110
	СЭЛЭНГЫН РАЙОН	
Жапов Б.-Ц. Д.	Карл Марксын	130
Цонсоронов В. А.	нэрэмжэтэ колхоз	108,2
Тучинова Д. Д.	—«—	107
Данзанов Б. Б.	—«—	104,9
Шарапов В. Д.	—«—	103,1
Жамьянов А. Ц.	—«—	103,6
Эрдынеев А. Ц.	—«—	103,4
Нимаев Б. Д.	—«—	108,3
Бадмаев Д. Ц.	—«—	101,8
Бастуев Б. В.	—«—	100,7
Бамбуев А. Ш.	—«—	100,3
Очиров В. Д.	—«—	100,3
Бадмацыренов В. Р.	Кировэй нэрэмжэтэ	100
Улубсонов Д. А.	совхоз	101
Акулов А. М.	Химнын совхоз	104,1
Аюров В. П.	Сэлэнгын совхоз	100
Цыренжапов Н. С.	«Бестужевский» совхоз	100
Батуев В. Ц.	Тельманэй нэрэмжэтэ	103
Цыреторов Ю. Л.	совхоз	100
Бальжинов Ш. Б.	Ленинэй нэрэмжэтэ	100
Санжиев Ц. Э.	колхоз	104,7
Сындуев В. Н.	—«—	106,4
Гомбоев А. Г.	XX партсъездын	100
Нохошкуева Р. Б.	нэрэмжэтэ колхоз	101
Зайнулин Р. Ф.	—«—	100,2
	ТАРБАГАТАЙН РАЙОН	
Трофимов П. В.	«Искра» колхоз	100
Алексеев А. М.	—«—	100
Васильев Ф. И.	Ленинэй нэрэмжэтэ	104
Ковалев К. Р.	колхоз	100
Хромых Н. М.	—«—	116
Сучков П. С.	—«—	104
Ивайловский А. А.	«Маяк» колхоз	106
Васильев Е. П.	—«—	108
Ивайловский В. А.	—«—	100
	ХОРИИН РАЙОН	
Бимбаев Г. М.	Үдын совхоз	130
Долубаев Е. Г.	—«—	105
Жамьяндабаев Ц. Д.	—«—	105,3
Токтохоев Н. Ж.	—«—	100
Семенов С. Т.	—«—	101,4
Дондокова Э. А.	Хориин совхоз	100
Ринчинов Н.-Д. С.	—«—	100
Тобоев Б. Ж.	—«—	100
Дашиев Б. Б.	—«—	100
Побоков Н. А.	«Георгиевский» совхоз	101,2
Мухутдинов Н. Т.	—«—	100
Лужников Н. Г.	—«—	100
Цыбжитов О. Б.	—«—	100
Санжижапов А. Б.	—«—	100
Галсанов И. Д.	—«—	100
Шойропов Ц. Д.	—«—	106
Бурлаков С. Н.	—«—	100
Тапхаев И. М.	—«—	100
Гылыков Ж. М..	—«—	100
Намдаков Б. Г.	—«—	111,8

Буряад оронноймнай колхоз, совхозуудта мүнөө үедэ бүхыдөө 677 мянга гаран эхэ хонид харууһалагдадаг. Үнинэй заншалта энэ һалбариие хүгжөөхэ талаар хонишод, мэргэжэлтэд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ехэхэн оролдолго гаргана. Энээнэй ашаар хонин һүрэгһөө абтадаг олзо доходой хэмжээн дээшэлнэ бшуу. Үнгэрһэн жэлдэ хони үсхэбэрилхэ һалбариһаа бүхыдөө 34 миллион түхэригэй сэбэр олзо абтаа һэн. Байгша ондошье энээнһээ бага бэшэ олзо оруулагдахаар хүлеэгдэнэ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хоёрдохи сессиие угтуулан

ГАРАА ХАБСАРААД hУУХА САГ БЭШЭЛ...

«Түхэрээн столой» заседани

1990 ... дэлгүүрэй экономикодо орохо гээшэ шухала удхатай гэжэ манай общественность олонхи хүн зон ойлгожо байна. Иматгал хэдээр, хайшан гэжэ дэлгүүрэй оролтой ... Манай республика дотор дэлгүүрэй харилсаанда онсо шэнжэнүүд ямар бэ?— гэhэн асуудал табигдаа. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй мэдээсэлэй таhагай болон «Правда Бурятии» газетын редакциин эмхидхэhэн «түхэрээн столой» заседанида хабаадагшад дэлгүүрэй харилсаануудта оролгодо хабаатай эдэ ба бусад асуудалнуудта харюу абахые оролдоhон байгаа. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. В. Саржан** КПСС-эй Буряадай республиканска комитедэй хоёрдохи секретарь **К. А. Албашеев**, Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ **Н. А. Розанов**, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Госпланай түрүүлэгшэ **Л. П. Табалаев**, республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, «Буряад үнэн» газетын редактор **Р. Б. Гармаев**, республикын статистическэ управлениин начальник **Л. А. Мунаев**, Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинуудай түрүүлэгшэнэр **И. Т. Павлов, Н. А. Астапенко, Ю. И. Алексеев**, саг үргэлжын комиссиин түрүүлэгшын орлогшо **Н. Я. Кондаков**, Буряадай Эрдэмэй түбэй ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ **И. М. Занданов**, авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор **Ю. Н. Кравцов**, республикын Верховно Соведэй юридическэ таhагые даагша **О. В. Хышиктуев** гэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаба.

«Правда Бурятии» газетын редактор **Л. Т. Левченко**, республикын Верховно Соведэй мэдээсэлэй таhагые даагша **В. Б. Бадмаев** заседаниие хүтэлөө.

САГАЙ ЭРИЛТЭЭР ТОДОРХОЙЛОГДОО

...НОМИЧЕСКА байдал ... хүшэр байна,— гэжэ ... АССР-эй Верховно ... Түрүүлэгшын нэгэдэхи ... **В. В. Саржан** үгэ ... М. С. Горбачев ... доро үнгэрhэн ... Соведэй болон ... Соведэй хамтын ... приятинуудта гүйсэд дүү- ... бэеэ дааhан байдал ... гээшэ гол харгы за- ... нэгэниинь гэжэ засе- ... дээрэ тэмдэглэгдээ. ... энэ асуудалаар хэдэн ... актнууд бэлдэгдэжэ ... Президентын Совет зүү- ... хуули бэлдэнэ, эдэ- ... онхинь дэлгүүртэ орол- ... нягта холбоотой. ... нэй сэнгүүдые тогтоол- ... гаха гээшэ заседани ... зүбшэн хэлсэгдэhэн орёо ... асуудалнуудай нэгэ- ... болобо. Тэрэ шухала хэрэгтэй гэжэ сугларагшад булгадаа нэгэн hаналтайгаар тэмдэглээ. Тээд тэрэниие хайшан гэжэ бэелүүлхэб? — гэhэн асуудал гараа. Ажалшадай социальна байдалда яажа ехэ хохидол үзүүлхэгүйб гэhэн асуудалые эндэ хараада абаха хэрэгтэй. Иланга бага түлбэритэй хүнүүдтэ... 20 гаран хуулиин проект бэлдэгдэжэ байна.

Мүнгэн hэлгэлтэ болохо гээшэ гү? — гэhэн асуудал сонирхолтой. Мүнөө дээрээ түхэреэн ... үнэ гурба дахин буулгаха тухай шиидхэбэри баталагдан абтаа байна.

Үмсын зөөри зөөшэдэ оролго хадаа юрын асуудал бэшэ. 1991 оной hүүл багта хэдэн мянган жэжэ үмсын предприятинуудые байгуулха тухай хэрэлдэгэн гаража байна. Нэн түрүүн худалдаа наймаан, хүн зоной ахуйн алба хангалга гэхэ мэтэын hалбаринуудта эдэ бүгэдэ байгуулагдана. Тиихэтэй хамта ассоциацинууд, концернууд, акционерно бүлгэмүүд олошоруулагдаха.

Дэлгүүрэй харилсаануудай оролготой дашарамдуулан, гүрэнэй бюджедэй асуудал орёо хурсаар табигдаха байна. Мүнөө союзна мэдэлэй предприятинуудта 45 процентнэ налог тохогдодог, 22 процентнь союзна бюджедтэ оруулагдадаг, бусадынь элдэб шатын Соведүүдэй хоорондо хубаагдадаг. Хэндэ хэды шэнээниие үгэхэ гээшэб гэhэн арсалдаанууд ехээр гарадаг юм. Нютаг нютагуудта ехые үлөөхэ гээшэ таарамжатай гэжэ тоолоноб. Энэнь нютагай Соведүүдые бэхижүүлжэ, нэрэ хүндыень эрид дээшэлүүлхэ юм.

ГОЛ БОДОМЖО ЗОХЁОХО

ГУРИМШУУЛАГДАДАГ дэлгүүрэй экономикодо орохо ... Верховно Соведэй хоёрдохи сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ байна гэжэ ... бюджетно-мүнгэн ... ажал ябуулгын, сэнгүүдые ... ажуулгын, экономическа ... формо бэелүүлгын, ажалшадай ... асуудалнуудаар Верховно Соведэй ... комиссиин түрүү- ... И. Т. Павлов сугларагшад- ... Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүү- ... В. Б. Саганов энэ асуудалаар элидхэл хэхэ. Гэбэшье ... правительствын гол хараа бодол болохогүй байна. ... программа тухай эндэ хөөрэн гаранагүй. Дэлгүүртэ ... хэмжээнүүд зүбшэн хэлсэгдээгүй юм.

... айхабтар орёо шу- ... асуудал мүн: манай экономико ниитэ Россин ба ниитэ союзна экономикотой тон ... холбоотой. Эдэ холбоонуудые хараада абангүй, гол ... нуудые зохёохо гээшэ ... хүшэр бэрхэшээлтэй байна.

Манай комисси дэлгүүртэ орохо хэмжээнүүдые зохёолгодо эдэбхитэйгээр хабаадана. ... бидэ ороной Президентын, РСФСР-эй ба СССР-эй Верховно Соведүүдэй хуулиин актнуудай ямар байха ... хүлеэнэбди. Эдэ бүгэдэ мүн лэ ехэ юумэ тодорхойлно.

Дэлгүүрэй харилсаанууд хаа ... урда тээхиhээ улам бүри ... й, демократическа харилсаанууд болохо байhаниинь ... гүй. Мүнөө манайда гүрэн ... хүниие дарлажа байhан ... мүрысэлгын ажал ... тэрэнэй бүхы арга ... нуудаа гүйсэд харуулжа ... түйлаха хэрэгтэй. Социальна талаhаа хамгаалагданги ... асуудалнууд мүн лэ ... бодомжологдохо зэргэтэй.

Дэлгүүртэ оролгын үедэ юумэнэй үнэ сэнгүүд шэнээр харагдажа үзэгдэхэ, сэнгүүдые тогтоолгын гурим бии болгогдохо зэргэтэй. Мүнөө юумэнэй үнэ сэнгүүдые социальна талаараа үнэн зүб гэхын аргагүй. Тусхайлбал, эдеэ хоолой сэнгүүдые абажа харая. Нёдондо жэл республикымнай ажахынууд продукциин өөрынь үнэ сэнгэй болон гүрэндэ тушаалгын сэнгэй хоорондохи алгасалдаае зохилдуулхын тула 120 миллион түхэриг гүрэнhөө нэмэжэ абаhан байгаа. Гэбэшье ажахынуудай үйлэдбэрилhэн продукциие хүн зоной оройдоол 20 процентнь худалдажа абаха аргатай, элдэб ушар шалтагаануудhаа уламжалан, нэн түрүүлэн магазинуудай тагууд дээрэ мяханай, овощой үгы байhан дэлгүүр дээрэ, кооперацида худалдажа абаха баатай болоо hэн. Үнэтэй сэнгүүдээр худалдажа абаhаниинь элитэ.

Республикын Социально-экономическа хүгжэлтын 1991 оной гүрэнэй түсэбэй проектые hаяхан хаража үзэбэбди. Колхоз, совхозуудай хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые процентын арбанай хэдэн хубяар дээшэлүүлхые хараалагдаhан байгаа. Ушар иимэhээ байдал хубилхагүй болоно! Бидэ хэрэглэгшэд яаха болонобибди? Таряашадай ажахы тухай Хуулиин проектые Түсэблэлгын-бюджедэй комисси зохёогоо. Колхоз, совхозуудhаа гаража, өөhэдынгөө таряашадай ажахыгаар ажаhуухые хүсэдэг хүнүүд зарим районуудта, нэн түрүүн Хэжэнгын ба Загарайн районуудта үсөөн бэшэ байна гэжэ элирүүлэгдээ. Мэдүүлгэнүүдшье оронхой. Зүгөөр тэдэнь мүнөө дээрээ бэелүүлэгдэнэгүй. Газар таhалжа үгэхэ тухай, мүнгэн hангай талаар туhаламжа дэмжэлгэ үзүүлхэ тухай зохихо хуулинуудай актнууд мүнөө дээрээ манайда үгы байhаар.

Колхоз, совхозууд продукци үйлэдбэрилгээ дээшэлүүлнэгүй. Юундэб гэхэдэ, тэдэниие мяха, hү гүрэндэ тушаагшад болгожорхёобди. Мүнөө дээрээ ажалшадай бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлмэри урмашуулагданагүй. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд нэн түрүүн түсэбэйнгөө хэмжээе доошолуулхые оролдоно. Ехэ хараа түсэбүүд хүдөө ажахые доройтуулна гэжэ хэлэхэдэ, ехэдүүлhэн удахатай бэшэ. Тохёолдожо байhан байдалые хубилгаха тула таряашаниие эд зөөри үйлэдбэрилгэдэ hонирхуулха шухала.

Хэрбээ таряашан эд зөөриинг ... болоо гэжэ hаа, тэрэ ажал хэрэгтээ тэд ондоогоор хандадаг болохо бшуу. Ажалай эсэсэй үрэ дүнгүүдэй түлөө hонирхохые бадаруулха шухала. Тиигэбэл эсэсэй эсэстэ эдеэ хоолой зүйлнүүдэй гэм" байhан ассортиментэй болохобди.

Промышленнэ предприятинуудай дэлгүүрэй харилсаануудта орохо тушаа хэлэхэ болоо hаа, энэ би В. В. Саржанай ... талаhаань дэмжэхэ байнаб: арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилдэг, хүн зоной хэрэглэмжэдэ хангадаг предприятинуудые ... гаргаха. Энэ программа шухала ... тодорхой программын үндэhөөр бэелүүлэгдэхэ ёhотой. Тэрэниие түлөөлэгшэтэй хамтын зөөри болгожо дамжуулха тухай арадхал Кировэй нэрэмжэтэ заводhоо оробо. Энэ асуудал али бүхы талаhаа шэнжэлэгдэхэ хэрэгтэй. Минии hанахада, акцинуудай 20—30 процентнь республикадаа үлэхэ ёhотой. Энэнь нэмэлтэ үнэ сэнгүүдые абаха арга олгохо.

Республика дотор гарзатай бусадшье предприятинууд үсөөн бэшэ юм. 1991 онhоо тэдэнэр доройтон унаха түйлдаа хүрэхэ байна. Юундэб гэхэдэ, гаргашануудыень бүтүүлхын тула тэдэнэр гүрэнэй зүгhөө туhаламжа мүнгэ абахаяа болихол. Тэдэниие яалтай гээшэб? Бидэ тодорхой программатай байха ёhотойбди.

Республика дотор дэлгүүрэй институдуудта, харилсаануудта эрхэ байдал бии. Имагтал энээниие хүгжөөхэ хэрэгтэй. Эндэ республикын Министрнүүдэй Соведэй байгууламжые шэнээр хаража үзэхэ шухала. Заримыень болюулаад, дэлгүүрэй харилсаануудые хүгжөөлгые хурдадхаха арга олгохо бусад байгууламжануудые тогтоохо хэрэгтэй.

Буряадай Эрдэмэй түбэй ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ, экономикын эрдэмэй кандидат **И. М. Занданов** урда тээнь үгэ хэлэhэн И. Т. Павловай үгэдэ hайн нэмэлтэ хээ. Нэн түрүүн бидэ теоретическэ зүйлнүүдые шэнээр хаража үзэхэ ёhотойбди. Дадал болоhон олохон ойлгомжонуудые хубилгаха шухала гэжэ эрдэмтэ тоолоно. Мүнөө дээрээ энэмнай манай эгээл hула тала мүн. Юрэнхыдөө мүнөө олонхи хүдэлмэрилэгшэднай теоретическэ талаараа ахир тулюур байна. Эгээл тиимэhээ дэлгүүрэй харилсаануудта оролгодо хүнгэхэнөөр, хайша хэрэгээр хандана. Юрэдөөл, энэмнай ээлжээтэ кампани болоно ааб даа гэжэ тоолоно хэбэртэй. Зариманиинь бүри үлүүсэ гоёор бодомжолно. Дэлгүүрэй экономико олонхидто бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулха юм гэжэ ойлгохо ёhотойбди. Тэрэ джунглиин хуули ёhонууд мэтэ. Дэлгүүрэй манай байгуулалтада бодото hуурияа эзэлхэдэнь, зарим хүнүүдэй социальна байдалые яажа, хайшан гэжэ хамгаалжа болохо байhан ушар намда ойлгогдоногүй. Дэлгүүрэй харилсаанууд болон социальна хамгаалалта хоёр хоорондоо эбсэшэгүй байна гэжэ мүнөө болотор тоолодог байгааб...

Энээнтэй дашарамдуулан, дэлгүүртэ орохо тухай асуудалые республикын Верховно Соведэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэхые бэлдэжэ байhанhаа уламжалан, эд бараанай-мүнгэнэй харилсаануудай хараа түсэбүүдые гүнзэгыгөөр, али бүхы талаhаань шэнжэлхые дурадханаб. Элидхэл бэлдэжэ байгшадта үшөө нэгэ иимэ заабари зүбшэл үгэхые хүсэнэб— дэлгүүрэй экономикодо оролгодо мүнөө хэр бэлэн гээшэбибди? — гэhэн асуудалда тодоор харюусаха шухала. Энэ ушар хөөрэлдөөе улам таарамжатайгаар ябуулха, тэнсүүритэй hайн шиидхэбэринүүдые абаха арга олгохо байна.

Дэлгүүрэй экономико хадаа экономикые зонхилон захиралгын ёhо гуримhаа жэшэшэгүй hайн юумэн, урагшаа ехэ алхам болоно гэжэ тоолоноб гээд И. М. Занданов хэлэбэ. Зүгөөр тэрээндэ орохо гээшэ бэлэхэн хэрэг бэшэ. Нэн түрүүн хүнүүдые, ажалша коллективүүдые бэлдэхэ шухала. Предприятинуудай хоорондохи бүхы холбоо барисаае ойлгохо, эдэнэй аша туhатай байлгые шэнжэлхэ хэрэгтэй. Зарим холбооень «таhалха» шухала. Хэрбээ иимэ холбоо «таhалбал» предприятида ашатай туhатай аад, республикада аша үрэгүй байгаа hаань, яалтай гээшэб? Иимэ ушарта республика предприятида нэмэлтэ мүнгэ hомолхо ёhотой. Заримдаа тад hөөргэ байдал тохёолдоходоо магадгүй.

Гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй экономикодо оролгодо зорюулжа, КПСС-эй XXVIII съездын баталан абаhан резолюцинууд ба тогтоолнууд тушаа И. М. Занданов хэдэн шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэлэбэ. Тусхайлбал, дэлгүүртэ орохоhоо таарамжатай, сэсэн юумэн байхагүй гэhэн баталамжые буруушааhаб. Энэ хадаа, минии hанахада, тон шухала асуудалда нэгэ талаhаань хандаhан ябадал болоно. Ондоо арга бэдэрхэ шухала. Угайдхадаа, дэлгүүр гүрэнэй бүрин бүтэн байлгые hандаргахадаа магадгүй, Тэрэнэй удхань иимэ ха юм: «Би — шамда, ши — намда». Уданшьегүй дэлгүүр зариманиие баяжуулха, харин нүгөөдүүлые үгырүүлхэ байна.

Дэлгүүрэй экономико гуримшуулагдадаг байжа болохогүй гэжэ И. М. Занданов мүн лэ тоолоно. Ажаллажа шадахагүй хүнүүдые гүрэн социальна талаhаань найдамтайгаар лаб хамгаалха ёhотой гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Юумэнэй сэнгүүдые тогтоолгые тэрэ мүн лэ хинаха ёhотой. Жэшээнь, капиталис оронуудта салин хүлhэндэ заха хизаар тогтоогдодог гээшэ.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Госпланай түрүүлэгшэ **Л. П. Табалаев** үгэ хэлэхэдээ, И. М. Зандановай hанамжануудые буруушааба. Эрдэмтэ тон хангалтагүй муу байдал зураглан харуулба гэбэ. Дэлхэй дээрэхи дүй дүршэлые hайнаар шэнжэлхэ хэрэгтэй гэжэ Госпланай түрүүлэгшэ тоолоно. Ушарынь юуб гэбэл, иимэ дүй дүршэл шудалха хэрэгтэй. Дэлгүүрэй харилсаанууд хэдэн зуун жэл соо нэмэгдэ нэмэгдэhээр тогтоогдоо бшуу. Тиимэhээ эгээл таарамжатай hайниень абаха хэрэгтэй. Наада захань, Финляндиин дүй дүршэлые жэшээ болгоё. 1917 он болотор тэрэ хаанта Россин заха хизаар байhан юм. Мүнөө ажабайдалайнгаа хэмжээгээр дэлхэй дээрэ түрүү зэргэдэ гараа. Угайдхадаа, тэрэ байгаалиин нөөсэ баялигуудаар хомор юм. Гэбэшье дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда орон бүхы шахуу үрэ дүнгүүдээр түрүү зэргэдэ гаража шадаа гэжэ Л. П. Табалаев мэдүүлбэ.

Хүдэлмэрэе түсэбэй үндэhөөр ябуулха тушаа хэлэхэ болоо hаа, эндэ бүхы юумэн муу бэшэ, үнгэрхэдөө hайн юумэниинь ехэ гэжэ Госпланай түрүүлэгшэ hанамжаяа үргэлжэлүүлбэ. Юрэдөөл, бүгэдэ ниитын түсэблэлгэ хангалтагүй байhанаа харуулаа. Нэгэ газарhаа хүтэлбэрилэгдэдэг байгуулалта энээнгүйгөөр байжа шадахагүйл. Тээд юрэнхыдөө түсэблэлгэhөө арсажа яашье болохогүй. Дэлгүүртэ оролгын түрүүшын алхамуудта тэрэ шухала хэрэгтэй. Манай арадай ажахын комплекс мүнөө хоорондоо нягта холбоотой. Нэгэ юумыень таhалдуулаа hааш, муу хойшолонгууд үзэгдэхэ. Түсэблэлгые үлөөхэдөө, бидэ тэрэниие гуримшуулха, хүсэндөө байhан хуулиие шэнэлхэ ёhотойбди. Илангаяа экономическа хүгжэлтын талаар. Капиталис оронуудта түсэблэлгэ манайхидал адли бэшэ юм. Тэндэ гуримшуулагдадаг экономикын системэ өөрынгөө ороной промышленна үйлэдбэриие хүгжөөхын тулада гадаадын эд бараанда ехэ тамуужанай түлбэри ашадаг, сэнгүүдтэ хүнгэлэлтэнүүдые тогтоодог, тодорхой программануудта мүнгэ hомолдог, ямар нэгэн hалбаринуудые хүгжөөдэг, эрдэм, техникын дэбжэлтые түсэблэдэг, хүгжөөдэг байна.

Бидэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хаагуур байрлуулхаяа тусхай зорилготой программануудые заабол түсэблэхэ ёhотойбди гэжэ hананаб. Тиихэдээ «ямар зуруудтань юу тариха, hуулгаха» тухай түсэблэлгэhөө арсаха шухала. Энээнэй бүтэшэгүй байhые ажабайдал харуулаа. Багсаамжалан тодорхойлхые, удаан болзорой түсэблэлгэ хэхые мүн баhа хараалха байнабди.

Дэлгүүрэй харилсаануудта дамжан оролгын үе захиралтаар тогтоогдохо ёhотой, тэрэнэй эхин ерэхэ жэлэй январиин 1-hээ тодорхойлогдохо зэргэтэй гэжэ олонхид тооло- но. Энэ хадаа алдуутай хандалга гээшэ гэжэ би тоолоноб. Заабарилан зонхилолгын саг үнгэрөө.

Дамжан оролгын үе удаан саг соо үргэлжэлхэ гээшэ гү? — гэhэн асуудал олонхидые hонирхуулна. Тэрэнэй унжагайруулагдаагүй hаань, hайн байгаа. Энэ үе шатын хүшэр хүндэ бэрхэшээл түбэгтэй байха байhанда хэншье hэжэглэнэгүй. Юундэ хүшэр бэрхэшээлтэйб гэбэл, манайда ехэ мэргэжэл шадабаритай экономистнууд үсөөн ха юм. Эгээл тиимэhээ бидэ мүнөө дэлгүүрэй экономико тухай гол түлэб газетэнүүдтэ толилогдоhон материалнуудhаа мэдэжэ абанабди. Тэндэ орёо зүрилдөөтэй юумэн аргагүй олон... Тиимэhээ мүнөө хүн зон дэлгүүртэ орохые бэлдэжэ байна гэжэ хэлэхэ болоо hаа, таарахагүй гэжэ hананаб.

Бүхы дээрээ ажалша коллективүүдшье бэлэн бэшэ байна. Кировэй нэрэмжэтэ заводой ажалша коллектив 3,5 миллион предприятияа хамтын зөөри болгожо абахаар бэлэн гэжэ эндэ хэлэгдээ hэн. Республикын правительство дамжуулан үгэхөөр бэлэн, гэбэшье ажалша коллектив «унжагайрна, хойшо татана», саашадаа гүрэнhөө мүнгэ зөөри абахадаа болохо аабзабди гэжэ тоолоно... Тээд иимэ юумэн дэлгүүрэй экономикодо байха ёhогүй ха юм даа. Тодо хурса жэшээ болоно.

Сэнгүүд тухай. Манайда юумэнэй сэнгүүд гүрэнэй ба хэлсээнэй гэжэ байдаг. Сэнгүүдэй тодорхой хуби сүлөөтэ дэлгүүрэй эрхэ нүхэсэл мүн. Хойшодоо дэлгүүрэй сэнгүүд гүрэнэй ба хэлсээнэй сэнгүүдые түрихэ ёhотой. Дэлгүүр хадаа сүлөөтэ сэнгүүд гээшэ.

Дэлгүүрэй экономикодо оролгодо банкнуудай хэр бэлэн байhан тухай хэлээ. Бодото дээрээ эндэ бүхы юумэн эхин шатадаа байhаар. Италиhаа ерэhэн худалдаа наймаанай бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэдтэй уулзахадаа, бидэ энээндэ этигээбди. Арадай банкнуудай нэгэнэй ажал ябуулагша делегациин бүридэлдэ орohон байгаа. Энэ банкын мүнгэнэй жэлэй эрьесэ 2 миллиардhaa дээшэ доллар юм. Тэрэ олон зуугаад ябуулгануудые хэжэ, 120 мянга шахуу хүнүүдые, предприятинуудые, эмхинүүдые, албан зургаануудые хангадаг байна. Эды шэнээн мүнгэнэй эрьесэтэй манай гүрэнэй банк олон арбаад дахин бага ябуулгануудые бэелүүлжэ, хэдэн арбаад дахин үсөөн хүнүүдые, предприятинуудые, эмхинүүдые хангадаг юм. Үнэтэ шухаг саарhануудые, хүдэлгэдэхэгүй зөөринүүдые, вексельнүүдые, мүнгэ зөөриеэ барюулалга гэхэ мэтэ зүйлнүүдые манай банк эрхилдэггүй байна. Эдэ бүгэдэ ерээдүй сагай хэрэг ха юм даа. Хүнүүдые энээндэ бэлдэхэ хэрэгтэй. Банкын, тэрэшэлэн бусадшье хүдэлмэрилэгшэд маркетинг, менеджмент болон бусад олон юумэ бэелүүлжэ hураха шухала. Тобшолбол, урдамнай ехэ, хүшэр хүндэ хүдэлмэри хүлеэнэ. hуралсаха ёhотойбди.

ОНДО ОНДОО hАНАМЖАНУУД

ОНДО ОНДОО hанал бодолнууд хадаа «түхэреэн столой» эгээл онсо шэнжэнь болоно. Ээлжээтэ хүнэй үгэеэ дүүргэжэ үрдеэгүй байхада, тэрэнэй хэлээшые буруушааг- шад олдохо юм. Тиигэжэ үгэ буляалдаан дэлгэрнэ. Заримдаа үгэ буляалдаата хөөрэлдөөн гол темэhээ хадуурдаг- шье байба... КПСС-эй XXVIII съездын хүдэлмэриие сэгнэлгэ тухай, партийна организацинуудай үүргэ тухай, общественна хүгжөөлгын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ коммунистнуудай хабаадалга тухай, Союзна правительствын хараа бодол тухай асуудалнуудаар ондо ондоо hанамжанууд хэлэгдээ. Зарим нэгэн хүнүүд тэрэниие тушаалhаань буулгаха хүдэлөөндэ хабаадахые дурадхаа hэн.

Юрэдөөл, дэлгүүрэй харилсаануудта орохо тухай асуудалаар элдэб янзын hанамжанууд, хандасанууд хэлэгдээ, олон ондоо сэгнэлтэнүүд үгтөө.

Мүнөө дэлгүүрэй экономикодо оролгые хүн зон хэр дэмжэнэ гээшэб? Хэншье дэмжэнэгүй тэжэ батаар хэлэхэ байнаб гээд Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор **Ю. Н. Кравцов** мэдүүлбэ. Юундэ дэмжэнэгүйб гэбэл, общественын социально-сэдьхэл бодолой байдал жэгдэ бэшэ байна. Саашалха бүрэе ажабайдалаараа сэдьхэлээ ханаагүйшүүл улам олошорхо. Бидэ энээндэ сэдьхэл бодолоороо бэлэн бэшэ байнабди. Дэлгүүр хадаа эхин шатадаа нэн түрүүн үйлэдбэриин хэмжээнүүдые бага болгохо байhыень, тиигэжэ саашадаа олон мянган хүнүүдэй салин хүлhэ доошолуулха байhыень үсөөхэн хүнүүд анхаралдаа абана. Жэшээнь, ерэхэ жэлдэ манай нэгэдэлдэ арадай хэрэглэмжын эд бараан 27 процент багаар гаргагдаха. Ушар иимэhээ зарим хүнүүдэй hуудал байдал муудаха байна. Угайдхадаа, эд хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэ олохон эд бараанай сэнгүүд эрид дээшэлхэл...

Дэлгүүрэй экономикын саарhан мүнгэнэй үные унагаадаг, хүдэлмэригүйшүүлые олошоруулдаг байhыень хараада абаха ёhотойбди. Дэлгүүр эдэ хоёр зүйлгүйгөөр огто бэелүүлэгдэдэггүй гээшэ. Эдэ бүгэдэндэ хүн зониие эртээнhээ бэлдэхэ, тэдэнэй урда ямар юумэнэй хүлеэжэ байhые үнэн сэхээр, нюусагүйгөөр хэлэхэ ёhотойбди. Юундэ мүнөө, тэрэнэй эхилhэнhээ хойшо табан жэлэй үнгэрhэн хойно, хубилган шэнэдхэлгэ мүртэйгөөр дабшанагүй гээшэб? Юундэб гэхэдэ, тэрэнэй түрүүшын, эгээл шухала шатада уряанууд олоор гаргагдажа, ехэ юумэн хэлэгдэжэ, бодото дээрээ эдэ бүгэдэ ажал хэрэгүүдээр батадхагдаагүй бшуу.

Зөөри гээшэ юун бэ гэжэ хүнүүдтэ ойлгуулха, ой ухаандань нэбтэрүүлхэ ёhотойбди. Зөөри хадаа дэлгүүрэй гол удхань болоно. Хэрбээ нэн түрүүн хүн зоной аша туhада саашадаашье экономическа талаараа аша үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхые хүсэбэл, гүрэн бүхэн түбхын түрүүлэн зөөри зөөшые лаб хамгаалха ёhотой. Минии hанахада, мүнгэ hэлгэхэдээ (эндэ хэлэгдэhэнэй ёhoop, ойрын ерээдүйдэ тэрэ бэелүүлэгдэхээр хүлеэгдэнэ), 1947 онойхидол адляар хүн зоной мүнгэ зөөриие хаhан абаха ёhогүйбди. Тиигэбэл предприятинуудай эзэн боложо, мэдэлдээ абаха ябадалые хүгжөөхэ тухай хэлэхэ гээшэ орёо хүшэр болохо байна. Тэрээнгүйгөөр дэлгүүр огто хүгжөөгдэхэгүйл.

Манай орон дотор дэлгүүрэй экономико бүхы дэлхэй дээрэхиhээ зарим тэды ондоо байха юм гэhэн хараа бодол гаргаха ёhогүйбди гэжэ тоолоноб. Энэмнай тээриhэн, буруу ойлгоhон ябадал гээшэ. Энэ хадаа манай мөөр США-гай мөөрhөө нилээд илгаатай гэжэ тоолоhонтой адлирхуу бшуу. Мөөр хадаа хаанашье түхэреэн ха юм даа. Дэлгүүр тодо нарин хуули ёhонуудаар хараалагдаhан ёhо гуримуудаар хүгжөөгдэхэ байна. Тэдэниие hэлгэхые оролдобол, сагаа, эршэ дэлисээ алдаха байнабди. Иимэ hэдэлгэнүүдэй гаргагдаhаниинь мэдээжэ.

Гуримшуулагдадаг дэлгүүр гэhэн ойлгомжо байха ёhогүй гэжэ эндэ хэлэгдээ hэн. Тэрэниие буруушааhаб. Тад hөөргэ, гуримшуулагдадаггүй дэлгүүр гэжэ байдаггүй. Хэмжээнэй талаар, үе сагай талаар, зарим зүйлнүүдэй талаар тэрэ хододоо гуримшуулагдадаг гээшэ.

Юумэнэй сэнгүүд тушаа минии хараа бодол иимэл байна. Оптово болон розничнэ сэнгүүд нэгэн доро хубилгагдаха ёhотой. Хэрбээ розничнэ сэнгүүдые хубилгаагүй hаа, саашадаа экономикын ямараар хүгжөөгдэхэ байhан тухай ой ухаандаа оруулхань хүшэр болохол. Жэгдэ hайн байхагүй байhаниинь элитэ. Гэбэшье хүүгэдэй зарим эд бараанай розничнэ үнэ сэнгүүдые хубилгахадаа, тусгаарлалга хэхэ хэрэгтэй. Эндэ гүрэн мүнгэ нэмэжэ hомолхо ёhотой.

Хүн зониие социальна талаарнь хамгаалха тухай хэлсэнэбди. Манайда аша үрэ ехэтэй хамгаалалга үгы гэжэ тоолоноб. Эндэ профсоюзууд шухала үүргэ дүүргэжэ шадаха. Тээд тэрэнэй үүргэ харагданагүй. Заводтоо бидэ эчэ асуудалые эршэмтэйгээр шиидхэжэ эхилхэдээ, зарим тэды үрэ дүнгүүдые түйлаабди. Гэбэшье профсоюзуудай совет эндэ туhалаагүй.

Энэ темэ үргэлжэлүүлхэдээ, «баян» ба «үгытэй» гэhэн ойлгомжонуудые тодоруулха шухала гэжэ хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Нэгэ үхибүүтэй, мүнгэ ехэтэй хүн хадаа баян хүн болоно. Ехэнхидээ олон үхибүүтэй, үгытэй хүндэ гүрэн туhалха ёhотой.

Хубилган шэнэдхэлгын эхилэмсээр, дэлгүүртэ орохо ёhотой байгаабди гэжэ промышленностиин, транспортын, хэлхээ холбооной асуудалнуудай талаар Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссиин түрүүлэгшэ **Н. А. Астапенко** тоолоно. Тиигэбэл, сагаа гээхэгүй байгаабди. Мүнөө ехэ юумэн алдагдаа, юундэб гэхэдэ, саашадаа үйлэ хэрэгүүдэй ямараар хүгжөөгдэхэ байhые ой ухаандаашье оруулхань бэрхэтэйл. Эгээл ухаатай сэсэн харгы замуудые бэдэрхэ, гол хараа бодол зохёохо хэрэгтэй.

Салин хүлhэнэй хэмжээе хинахаяа болишоhон ушар минии hанаа зобооно. Хүнэй ажалдаа ерэhэнэйнь түлөө олохон ушарта салин хүлhыень түлэнэбди. Дэлгүүртэ орохо- доо, эрхим шанартай ажалай түлөө түлбэри гол анхаралда абтаха ёhотой.

Агропромышленна комплексые хүгжөөлгын, ба эдеэ хоолой асуудалнуудай талаар Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссиин түрүүлэгшэ **Ю. И. Алексеев** үгэ абахадаа, Ю. Н. Кравцовой hанамжые эрид буруушааба. Нэн түрүүн тохёолдожо байhан байдалые сэгнэhыень буруушааhан байгаа. Үзэл суртал айшье талаар эдэнэр ондо, ондоо hанамжануудтай. Зүгөөр дэлгүүр заабол нэбтэрүүлэгдэхэ ёhотой гэhэн hанал бодолые Юрий Игнатьевич зүбшөөнэ. Шэнэ экономическа замда гараха хараа бодол зохёохын тула гүнзэгы үндэhэ баримтатай хүдэлмэри бэелүүлэгдэхэ ёhотой.

Дэлгүүрэй экономикодо оролгын хараа бодол зохёолгые республикын правительствын унжагайруулжа байhаниинь хангалтагүй гэжэ Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ **Н. А. Розанов** тоолоно. Ажалшадые хуулиин талаар лаб хангаха арганууд зохёогдоогүй байhаар.

Дэлгүүртэ орохо хүдэлмэриин хүсые бэлдэзгүй байhан ушар hанааемнай зобооно гэжэ Николай Алексеевич мэдүүлээ. Энэ асуудалые зүбшэн хэлсэхээр саг хүрэжэ ерээ гэжэ тэрэ тоолоно. Мүн хүдөө ажахын налог татабари тогтоохо асуудал табиха шухала.

Юумэнэй сэнгүүдые тогтоохо тушаа Н. А. Розанов хэлэхэдээ, хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэ сэнгүүдэй эгээл дээдэ захын хэмжээе жэл бүри баталхыень республикын Верховно Соведтэ дурадхаба.

Дэлгүүрэй экономикодо орохо үедэ профсоюзуудай үүргэ эрид дээшэлхэ байна. Профсоюзуудай совет ерээдүйнгөө ажал ябуулгын программа зохёожо байна. Тэрэ олониитын үзэмжэдэ табигдаха.

Л. А. Мунаев, К. А. Албашеев, О. В. Хышиктуев, Н. Я. Кондаков болон «түхэрээн столдо» хабаадаhан бусадай хэлэhэн үгэнүүд мүн лэ анхаралтайгаар шагнагдаhан байгаа. Жэшээнь, дэлгүүрэй экономикодо оролгын элдэб асуудалнуудаар «түхэреэн столой» хэдэн заседани үнгэргэхэ шухала гэжэ К. А. Албашеев тоолоно. Олондо үргэноор мэдээсэлгэтэйгээр, элдэб hалбариин мэргэжэлтэдые урилгатайгаар тэдэниие үнгэргэхэ хэрэгтэй. Эдэ бүгэдэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ талаар республикын гол хараа бодол али бүхы талаhаань гүнзэгыгөөр, тодорхойгоор зохёоходо туhалха байна. Олониитэдэ мэдээсэлнүүдые тараадаг бүхы хэрэгсэлнүүдые энээндэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха шухала.

Гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй экономикодо оролгын үндэhөөр хүн зониие хуули ёhо ойлгодогоор хүмүүжүүлхэ шухала гэжэ О. В. Хышиктуев дурадхаба. Мүнөө хуулиин олохон актнуудые шэнээр хаража үзэхэ, заримыень hэлгэхэ шухала гэжэ тэрэ мүн лэ тоолоно. Арадай депутадууд, Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссинууд энэ асуудалаар эдэбхитэй хүдэлхэ ёhотой.

ТОБШОЛОЛНУУД БА ДУРАДХАЛНУУД

«ТҮХЭРЕЭН СТОЛОЙ» заседанида хабаадагшад үгэ буляалдаhанайнгаа hүүлээр дэлгүүртэ орохоор саг хүрэжэ ерээ, унжагайржа байнгүй, республикын гол хараа бодол зохёохо талаар хүдэлхэ хэрэгтэй гэhэн ниитэ нэгэн hанал бодолдо хүрэжэ ерэбэ. Олониитэ, эрдэм ухаан эндэ эдэбхитэй үүргэ дүүргэхэ ёhотой.

Гол хараа бодолые зохёоходоо, багаар хангагдаhан хүн зониие социальна талаарнь хамгаалха шухала гэжэ тэдэнэр бултадаа нэгэн hаналтайгаар мэдүүлбэ.

«Түхэреэн стол» ходо ходо үнгэргэжэ байха шухала гэhэн дурадхал оруулагдаа. Тэдэниие үнгэргэхэ түсэб-график зохёохыень республикын Верховно Соведтэ дурадхагдаа. СССР-эй, РСФСР-эй болон Буряадай АССР-эй арадай депутадууд, олониитын түлөөлэгшэд, мэдээжэ эрдэмтэд заседанинуудай хүдэлмэридэ хабаадуулагдаха ёhотой.

В. БАДМАЕВ,
Р. ГАРМАЕВ,
Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ТАСС АПН

ХИЛЫН СААНАhАА

ВАШИНГТОН. Саудовска Аравитай хүршэлдэг Кувейт дэ Ирагай сэрэгүүдэй добтолон орohonhoo уламжалан, аюулай тохёолдожо байхада, хэдэн мянган сэрэгэй алба хаагшадые, мүн тэрэшэлэн авиаци Саудовска Аравида абаашаха тухай захиралта США-гай президент Джордж Буш гаргаhан байна. Пентагоной тусхай тушаалтадые урдаа барин, Рейтер агентство энээн тухай мэдээсэбэ.

МАНАГУА. Түбэй Америкэдэхи зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тэнсүүри тухай регионална хэлсээ баталалгаhаа Никарагуагай зэбсэгтэ хүсэнүүдые хороолго дүлдыдаха гэжэ эндэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ Никарагуагай сэрэгые командалагша генерал Умберто Ортегэ мэдүүлhэн байна. Сан-Хосе хотодо тус асуудалаар зүблөөн болоо. Тиин ерээдүйдэ хэлсээн баталагдахадаа, эндэхи хизаарай оронуудай сэрэгүүд «газар дайдаяа, бэеэ даанги байдалаа хамгаалха, дотоодын гурим хангаха» үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй гэжэ тэрэ хэлэhэн байна.

ТОКИО. Хэрэглэмжын гурбан процентнэ налогой нёдондо хүсэндөө оруулагдаhанhaa хойшо япон зоной гаргашанууд жэлдээ 50 мянган иенээр ургаа. Тиигэжэ Японой Финансын министерствын хэhэн шэнжэлгэнүүд гэршэлнэ. Орон дотор засаг барижа байhан либерально-демократическа партиин баалалтаар иимэ налогой оруулагдахада, үргэн ехэ хүн зон дураа ехээр гутаа бэлэй. Тэрэниие болюулха гэжэ мүнөө бусад партинууд, профсоюзай нэгэдэлнүүд ябуулга хэнэ. «Арадайнгаа хүсэл эрмэлзэлдэ правительство зүрюу ябуулга хээ. Тэрэниие болюулхын тулада Японой Компарти бүхы хэмжээнүүдые абаха» гэжэ hаяшаг КПЯ-гай мэдээжэ ажал ябуулагша М. Канэко мэдүүлhэн байна.

КОПЕНГАГЕН. Даниин Нюборг (Фюн арал) хотодо ажаhуудаг Клаус Урсин гэжэ hохор хүн Нюборг Корсер хотонуудай хоорондуур урдаhан Ехэ Бельт гэжэ тохойе зургаан часай туршада тамаржа гаталба. Энэ хугасаа соо 20 километр зай тамаржа гараа. Тэрээндэ туhалхаар бэлэн ябаhан онгосо урдань тамаржа, Клаусто зорюута абяа гаргажа, замыень заажа үгэhэн байна.

САНТЬЯГО. Шанаг хүнүүдэй дунда мүрысөөнэй үнгэргэгдөө hаань, Чилиин диктор Мигель Анхель Наваррете илажа магадгүй. Томе хотын радиостанциин байгуулагдаhан үдэрэй ойн баярта зорюулагдаhан hайндэрэй дамжуулга июлиин 30-да эхилээд, 113 час 7 минутын туршада тогтон торонгүй дуугарhан хойноо, августын 3-да тэрэнээ дүүргээ гэжэ ЭФЭ агентство мэдээсэнэ. Табан үдэрэй туршада тэрэ юун тухай хөөрөөб гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй. Зүгөөр тогтонгүйгөөр абяа гараха гэhэн зорилгоёо тэрэ бэелүүлжэ, дэлхэйн шэнэ түйлалта тогтообо. Энэнь түйлалтануудай Гиннессэй номдо оруулагдаха ёhотой гэжэ нютагай газетэнүүд бэшэнэ.

МЕХИКО. hүүлшын хэдэн hарын туршада Мексикын полициинхид урдань үзэгдөөгүй контрабандын шэнэ зүйлтэй дайралдадаг болобо. Индеецүүдэй эртэ урдын уг баялигай зүйлнүүд, наркотигууд бэшэ, харин кактусууд булай олоор хилэ дээгүүр нюусаар гаргагдана. Коауйла штадта иимэ ургамалда дуратай 4 хүн баригдаа. Тэдэнэй ябаhан ашаанай машинын хоорпо соо нэгэ мянган гаран кактус байгаа. Хадхууртай энэ ургамалда контрабандистнуудай «халуун анхарал» юундэ хандуулагданаб гэхэдэ, Европын дэлгүүр дээрэ энэ ургамалай хоморой зарим зүйлнүүдынь 1500 долларто болоно. hүүлэй үедэ нюусаар эльгээгдэхээ байhан хоёр бүлэг кактусуудые Мексикын полициинхид элирүүлhэн байна.

САНТЬЯГО. 1991—1993 онуудта Чилидэ урьhаламжа үгэхэ тухай Чилиин правительствын ба Хүгжэлтын американ банкын (МБР) хоорондохи меморандумда гар табигдаа. Энэ финансова эмхи зургаан хүнгэлэлтэтэй гуримаар 2—3 миллиард доллар Чилидэ урьhалха юм гэжэ МБР-эй президент Энрике Иглесиас журналистнуудта мэдүүлээ.

Промышленностиин hалбаринуудта 25 элдэб проектнүүдые бэелүүлгэдэ, социальна hалбарида, городой коммуникаци барилгада, оршон тойронхи дайдые хамгаалгада энэ мүнгэн зөөри хэрэглэгдэхэ ёhотой. Урьhаламжын энэ мүнгэнэй 60—70 процентые МБР, харин бэшыень Европын, Японой ба Америкын элдэб банкнууд үгэхэ юм гэжэ банкын президент хэлэбэ.

Уридшалан хэгдэhэн хөөрэлдөөнүүдэй эгээл ута шата меморандумда гар табилгаар түгэсөө гэжэ Э. Иглесиас тэмдэглээ.

БЕЛГРАД. СССР-эй экономикодо боложо байhан хубилалтанууд хадаа гадаадын худалдаа наймаанда зарим республикануудай үүргые дээшэлүүлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй. Тиимэhээл хожомоо Советскэ Союзай болон Югославиин хоорондохи худалдаа наймаанай-экономическа харилсаануудай горитойхон хубинь Россида хүртэхэ гэжэ тоолонобди. РСФСР-эй правительствын уряалаар албанай хэрэгээр СССР-тэ ошожо ерэhэн тухайгаа хэлэхэ зуураа, Сербиин гүйсэдхэхэ вечын (правительствын) түрүүлэгшэ Станко Радмилович «Нин» журналда интервью үгэхэдөө, энээн тухай мэдүүлhэн байгаа.

Россиин ба Сербиин хоорондо ажал хэрэгэй талаар сэхэ холбоо тогтоохо ба тэрэниие хүгжөөхын тула түрүүшын алхамууд хэгдээ гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Манай экономическа харилсаанууд үндэр хэмжээндэ хүргэгдэхэ бээ найданаб гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Харин энэ зорилгые түйлахын тула бидэ боломоор бүхы юумэ хэхэбди. Энэмнай Сербиин экономикын гэмгүй hайнаар хүгжэхын тула ехэ удха шанартай байха гэжэ Югославиин томо республикын правительствын толгойлогшо мэдүүлээ.

САН-ФРАНЦИСКО. Гавайн аралнууд дээрэхи «ногоонтоной хүдэлөөе» түлөөлдэг «Гриннис» эмхи ба ондоо хоёр бүлэгүүд Номгон далайн дундахи Джонстон арал дээрэ США-гай химическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхаха ябадалые буруушааба. Иимэ буу зэбсэг тус аралда асаралгые хорихо тухай тэрэнэй табиhан эрилтые окружной суудэй буруушаагаашье hаань, энэ хэрэгээр дахин сууд үнгэргэхые эрилтэ табиhан зандаа.

Химическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые аралда асарха үедэ гү, али тэрэниие усадхаха үедэ энэ регионой уhан дайда бузарлагдажа, ургамалда ба ан амитадта айхабтар ехэ хохидол хүргэжэ магадгүй бшуу.

Соёлой hонин

Арадууд хоорондын харилсаанууд

«БАЙГАЛАЙ ХҮДЭЛӨӨН» ҮРГЭДЭБЭ

Уран зохёолшо Валентин Распутинай үүсхэлээр 1987 ондо «Байгалай хүдэлөөн» гэhэн эмхи байгуулагдаhан юм. Тэрэл жэлдэ дурсагдагша уряа доро Байгалай баруун эрьедэ анха түрүүшынхиеэ эмхидхэгдэhэн олониитын түлөөлэгшэдэй уулзалгые мэдээжэ болоhон уран зохёолшо хүтэлбэрилөө бэлэй.

Дэлхэйн байгаалиие аршалан хамгаалха, илангаяа Газар түбиин гайхамшаг зэндэмэни—Байгалые, хадата Арменидэ оршодог Севанай болон олтирог орон Японой Бива гэжэ нуурай оршон байдалые, анха урданайнь эрхэ байгуулаамжые тэрэ хэбээрнь үлөөхэ арга боломжонууд тухай тиихэдэ хэлсэгдэhэн байгаа. Тэрэ уулзалгада Севанай талаhаа публицист, уран зохёолшо Зорий Балаянай, Японой талаhаа профессор Танака гэгшэдэй элидхэл, дурадхалнууд зүбшэгдэhэн байгаа.

Оршон байгаалиие аршалан хамгаалха хэрэгтэ ехэ дэмбэрэлтэй «Байгалай хүдэлөөндэ» манай хүсэл эрмэлзэлые оруулыт гэжэ Арал далайн эрьеhээ уран зохёолшо Т. Каипбергенов, мүн Казахай ССР-эй Уран зохёолшодой холбооhоо А. Алимжанов Балхаш нуурые хараадаа абалсыт гэжэ хандаhан юм.

«Байгалай хүдэлөөнэй» хоёрдохи уулзалга 1988 ондо Севан нуурай эрьедэ үнгэргэгдэhэн байгаа. 1989 ондо Балхаш, Хүбсэгэл нуурнуудай ерээдүйн хуби заяан тухай мүн лэ хэлсэгдэхэ болоо hэн. «Байгалай хүдэлөөнэй» түлөөлэгшэд нёдондо Япон ороной Бива гэжэ нуур дээрэ уулзажа зүбшэhэн байгаа. Тиихэдэл байгша оной уулзалгые Хүбсэгэл дээрэ үнгэргэхэ тухай хэлсэгдэбэ.

Энэ уулзалгада хабаадалсажа ерэhэн уран зохёолшо, «Байгал» журналай ахамад редактор С. С. Цырендоржиевтай уулзажа хөөрэлдэбэбди.

— Монгол ороной номин тунгалаг Хүбсэгэл далайн эрьедэ зарлагдаhан байгша оной уулзалгада совет талаhаа СССР-эй Президентскэ соведэй гэшүүн, уран зохёолшо В. Распутин, «Литературная газета» хэблэлэй түлөөлэгшэ З. Балаян, «Москва» журналай редактор В. Крупин, уран зохёолшод А. Алимжанов, Т. Каипбергенов, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент Г. Галазий, СССР-эй Уран зохёолшодой холбооhоо Е. Регина гэгшэд хабаадалсаа. Япон талаhаа 13 хүн ерээ hэн. Тэдэнэй 4-ниинь, «Асахи» гэжэ телекорпорациин түлөөлэгшэд байгаа. Мүн профессорнууд Накамото, Татэмацу, Танака болон бусад hэн.

США-hаа Аляскын университедэй доцент, энэ хүдэлөөнэй гэшүүн, госпожа Тэйлор, Монголhоо «Ардын эрх» сониной редакторай орлогшо, уран зохёолшо Балдорж, байгаалиие хамгаалха министрэй орлогшо Мэвлет, хамта арба гаран хүн hэн.

Хүбсэгэлэй эрьеын аяншалгын баазада хоёр үдэр соо зүблөөн эхилээд, тэрээндэ хабаадагшадые Эрдэнэт, Гоби абаашажа харуулаа.

Удаань Улаан-Баатарта уулзалгын пленарна заседани эхилээ hэн. Эндэ хэгдэhэн гол элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ бултадаа хабаадалсаабди. Удаань «Байгалай хүдэлөөнэй» дүрбэдэхи уулзалгын мэдүүлгэ баталhан байнабди.

«Байгалай хүдэлөөнэй» байгша оной уулзалгада хабаадалсагшадые МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай түрүүлэгшэ нүхэр П. Очирбат хүндэтэйгөөр хүлеэн абажа, хани ёhоор уулзаhан байна,— гэжэ нүхэр С. С. Цырендоржиев хөөрөө hэн.

Б. ЖАНЧИПОВ.

«НЮУСА ТОБШЫН» hАЙНДЭРТЭ...

Хэнэйшье мэдэhээр, байгша 1990 он гээшэмнай монгол угсаатанай гайхамшагта зохёол «Нюуса тобшын» бэшэгдэhээр 750 жэлэй алтан ойе хүн түрэлтэнэй, олониитын үргэнөөр тэмдэглэhэн жэл болоно бшуу.

Арбан гурбадахи зуун жэлдэхи Монгол ороной байдалые, агуу ехэ Чингис хаанай намтарые, тэрэнэй ажаябадалые эли тодоор харуулhан «Нюуса тобшо» гэhэн гайхамшагта зохёол гээшэмнай дэлхэйдэ мэдээжэ «Илиада», «Одиссей» гэжэ бүтээлнүүдтэй зэргэлүүлжэ табимаар удха шанартай байна ха юм.

1940 ондо суута академик С. А. Козиной оршуулан гаргаhан «Нюуса тобшо» гэhэн ном олоной дунда мэдээжэ болоhон юм. Мүнөө тэрэ номые олохонь хүшэр.

Үшөө 1988 ондо «Байгал» журналай редакци хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат Михаил Петрович Хомоновто хандажа, «Нюуса тобшые» буряад хэлэн дээрэ гаргаха тухай хөөрэлдэhэн юм. Нүхэр Хомонов 1939 ондо Ленинградай университедэй 4-дэхи курсын студент байхадаа, академик Козиной шабинь боложо, багшынгаа «Нюуса тобшые» ород хэлэн дээрэ оршуулха хэрэгтэнь одоол «улаан гараараа» туhалhан хүн гээшэ.

М. П. Хомонов 1956 ондо энэ зохёолые буряад хэлэн дээрэ оршуулха hэдэлгэ хэhэн юм. Теэд тэрэ үедэ «Нюуса тобшо» тухай үгэ дуугарhан хүн гээшэмнай «панмонголист» болохо байгаа ха юм. Тиибэшье М. П. Хомонов «Нюуса тобшоор» тусхай словарь зохёожо үрдеэ.

С. А. Козиной ород оршуулгые, М. П. Хомоновой словариие поэт Гунга Чимитов хэрэглэжэ, «Нюуса тобшые» 1989 ондо оршуулhан байна. Тэрэнь «Буряад үнэндэ», «Байгал» журналай үнгэрhэн жэлэй 3—5 номернуудта (эгээл түрүүн буряад хэлэн дээрэ) толилогдоhон юм. Тэрэ гэhээр энэ зохёолоор уншагшадай хэдэн конференци Улаан-Үдэ хотын библиотекэнүүдтэ, дээдэ hургуулинуудта боложо үрдеэ.

Палладий Кафаров, С. А. Козин, Пауль Пеллио гэгшэдэй хэблүүлhэн зохёолоор оршуулга бэелүүлэгдээ. «Нюуса тобшын» эхэ-бэшэг Пекинэй библиотекэдэ хадагалаатай байдаг, гансал транскрипцинь хитад юм. 1240 ондо анханайнь эхэ-бэшэг уйгур графика дээрэ үндэhэлhэн хуушан монгол бэшэгээр бэшэгдэhэн байгаа хаш гэhэн hанамжа бии.

«Нюуса тобшо» хори гаран гүрэнүүдтэ хэблэгдэhэн байна. ЮНЕСКО-гэй дурадхалаар, энэ гайхамшагта зохёолой 750 жэлэй алтан ойн hайндэр МНР-эй Улаан-Баатар хотодо августын 13-hаа 19 хүрэтэр болохо байна.

Буряад ороноймнай уран зохёолшод Д. Жалсараев, Н. Дамдинов, Г. Чимитов, Ц. Жимбиев, Ш-Н. Цыденжапов, эрдэмтэн-шүүмжэлэгшэ Ц-А. Дугар-Нимаев болон олон тоото эрдэмтэд, хэблэлшэд, журналистнууд тэрэ hайндэртэ ошонхой.

Түүхын-уран зохёолой гайхамшагта бүтээл «Нюуса тобшын» hайндэртэ ошогшод, мүн Монголдо бууhан айлшад Чингис хаанай түрэhэн нютагаар ябаха, ажалшадтай уулзаха, энэ зохёол тухай хөөрэлдэхэ байна.

Г. ТОГОЛОЕВ.

Буряадай оперо болон баледэй театрай коллектив августын 1-hээ Ставрополь хотодо гастролёо эхилэнхэй. Хойто-Кавказай дуулим дайдын ажалшад манай артистнарай бэлиг шадабариие үндэрөөр сэгнэнэ. Илангаяа РСФСР-эй габьяата артистнууд Е. Самбуева, А. Павленко гэгшэдэй хабаадалгатай балетнэ зүжэгүүд олондо hайшаагдана.

Августын 18-да манай театрай коллектив Ставропольhоо Элистэ хото бууха юм. Эндэ, августын хуушаар, аха дүү Хальмаг арадай суута эпос «Джангарай» мүндэлhөөр 550 жэлэй сйдо зорюулагдаhан баярай найрай үедэ манай артистнууд «Джангар» гэжэ оперо табиха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: РСФСР-эй габьяата артистнууд Е. Самбуева, А. Павленко гэгшэд зүжэгэй үедэ.

СҮХЭ-БААТАРhАА АЙЛШАЛНА

Буряадай болон Монголой Арадай Республикын Сэлэнгэ аймагай журналистнууд дундаа харилсаа холбоотой болоhоор үнинэй юм. Ажал хэрэгүүдэйнгээ түрүү дүй дүршэл халан абалсажа, дундаа ябалсажа байхаар хоёр талын түлөөлэгшэд хэлсээ баталанхай. Тэрэнэй ёhоор үнгэрэгшэ hарада манай Сэлэнгын районой «Улаан Сэлэнгэ» газетын редактор Н. Д. Намсараев хүршэ оронойнгоо ханинарай уряалаар ошожо, амаржа, аяншалжа ерээ hэн.

hаяхан Сэлэнгэ аймагай «Сүхэ Баатарын туг» газетын харюусалгата секретарь Бумдари нүхэртэеэ манай республикада ээлжээтэ амаралтаа үнгэргэхөөр уригдаhан байгаа. Тэдэнэр Буряадай Журналистнуудай холбооной правлениин шиидхэбэреэр Улаан-Үдэ шадарай үзэсхэлэн байгаалитай Дээдэ-Онгостойдо, Зүүн Сибириин түмэр замшадай профилакторидо амаржа байна. Тиихэдээ монгол нүхэднай сүлөө сагтаа Улаан-Үдэ хотын дурсхаалта газарнуудтай ябажа танилсана. Ивалгада оршодог СССР-эй Буддын шажантанай дасан ошожо хараа, мүн эдэ үдэрнүүдтэ Байгал далай хүрэжэ ерэхэ зорилготой.

Манай корр.

БАЙГААЛИТАЙНЬ ТАНИЛСАНА

Монголой Арадай Республикын болон манай Буряадай байгаалиин музейнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй дунда харилсаа холбоон үргэдэжэ байнхай. Улаан-Баатар хотодо оршодог хүршэ оронойлмнай байгаалиин музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд үнгэрhэн май hарада Буряадай байгаалиин музейдэ айлшалаа.

Тэрэ хэлсэгдэhэнэй ёhоор, «Байгал-Хүбсэгэл» гэhэн экспедицидэ хабаадалсахыень, манай музейн түлөөлэгшэдые монгол нүхэднай hаяшаг уряа hэн. Тиигэжэ Буряадай байгаалиин музейн директорэй орлогшо Валентина Базаровна Хандуева түрүүтэй манай делегаци Улаан-Баатар зорижо ошоо юм. Делегациин бүридэлдэ музейн экспозициин секторые даагша Е. Ц. Имыхалова, ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Т. С. Ламажапова ба бусад ороо.

Манай түлөөлэгшэд Монголой байгаалиин музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта тусхай автомашинануудаар Хүбсэгэл далай хүрэтэр аяншалжа, харгы замдаа байгаалиин үзэгдэлнүүдые буулгаха, амитадай болон ургамалай аймагуудые шэнжэлхэ, гербари болоод ан амитадай дүрсэнүүдые хэхэ.

В. ЛЮДОФУН,
Буряадай байгаалиин музейн ахалагша хүдэлмэрилэгшэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Байгша оной августын 15-hаа сентябриин 15 болотор Улаан-Үдэдэ онсо байдал соносхогдобо гээд арадай депутадуудай городской Соведэй президиум мэдээсэбэ. Республикын ажахынуудта ургаса хуряалгые hайн шанартайгаар түргэн болзорто үнгэргэхэ хэрэгые гүримшүүлхэ талаар иимэ байдал соносхогдобо бшуу. Энээн тухай мэдээсэл газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаhанай нээлтэ дээрэ барлагдаба.

Ивалгын ОПХ-да үнгэргэгдэhэн семинарай хүдэлмэри дээрэhээ бэшэгдэhэн репортаж, мүн лэ энэ хуудаhанда үгтэбэ. Энэ семинарай гол темэнь «Тэжээлэй болон ороohото ургамалнуудай, хартаабхын ургасые саашадань hайжаруулха хараа зорилгонууд» гэhэн асуудалаар үнгэргэгдэhэн байха юм.

«Гараа хабсараад hууха саг бэшэ» гэhэн ниитэ гаршаг доро дэлгүүрэй экономикые республика соо яажа нэбтэрүүлхэ асуудалаар үнгэргэгдэhэн «түхэрээн столhоо» тоосоон номерто байха.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Остров»—уран hайханай фильм. 2-дохи сери. 11.10—Мультфильм. 11.25—Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ. 12.25—«Неправдивая калина»—баримтата фильм. 12.45—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 13.30—Время. 17.15—Москвадахи хүүгэдэй дуунай конкурс. 18.00—«Свободная импровизация»—джазда дуратай элдэб мэргэжэлтэй хүнүүд тухай баримтата фильм. 18.15—Индонезиин хатар. 18.45—Компьютертай харилсаан. 19.30—Время. 20.00—Алас-Дурна хизаарта (Находко порт) экономическа сүлөө зоно байгуулха тухай. 20.30—И. Гайдн. «Сууряан». 20.45—Шухала асуудалаар репортаж. 20.55—«Дети греха»—уран hайханай фильм. 22.00—Время. 22.30—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 22.35—МВД мэдээсэнэ. 22.45—Хүгжэмтэ дамжуулга. 23.15—«Хараа бодол» гэhэн программын тусхай дамжуулга. Америкын ородууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20—С. Прокофьева, И. Токмакова. «Стрела Робин Гуда»—Совет Армиин Түбэй академическэ театрай фильм-зүжэг. 11.15—Ород арадай дуунууд. 11.25—«Горя бояться—счастья не видать»—үхибүүдтэ фильм. 2-дохи сери. 12.30—«Семнадцать мгновений весны»—уран hайханай фильм. 8-дахи сери. УЛААН-ҮДЭ. 17.30—Мультфильмнүүд. 18.00—«Слово о человеке»—баримтата фильм. 18.30—«Сагай сууряан». 19.15—Буряадай хореографическа училищиин багшанартай уулзалга. 19.55—Буряад ороной фильмүүд. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—«Доктор Сарчук, танда элүүр энхые хүсэнэбди». 22.00—Баримтата фильм. 22.20—Органна хүгжэмэй концерт. 22.50—Бултанай эрхилхэ спорт.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета

Гастроли Душанбинского государственного русского драмтеатра им. Вл. Маяковского. «Генералы в юбках»— в 19.

«Дружба»

Смех и горе у Бела моря—в 9-40, Преступление Антуана—в 13, 17, 21, 109-й идет без остановки—в 11-10, 15, 19.

«Родина»

Мультфильмы — в 10, 16, «Охота на единорога»— в 12, 14 (удл.), 18-10, 19-50 (удл.), 21-40.

«Прогресс»

Красный зал—Отпетые мошенники—в 9-30, 11-50, 14-10, 16-30, 18-50, 21-10. Зеленый зал—Данди по прозвищу Крокодил—в 10, 14-20, 18-40, Крокодил Данди-II—в 12-10, 16-30, 20-40.

«Октябрь»

В день сбора тыквы—в 9-40, Большой—в 11-10, 13, 15, 17, 19, 21.

«Восток»

«Красный галстук»— в 15-30, «Тандем»— в 17, 19, 21.

(Эхиниинь августын 14—15-най номернуудта).

АЯНДА ЯБАХАД АЛТАН ОЛДОХО

(Замай тэмдэглэл)

БАЯН ХОНГОР АЙМАГТА

МОНГОЛОЙ Хангай... Монголой Губи... Хараани холо газарта жэрэлзэн байhан зэрэлгээн соогуур даллан уряалhан юрэ бусын үзэгдэл шэнгеэр hанагдагша бэлэй. Хаана нэгэ дэлхэйн мухарта, хүнэй hанаанhаа ондоо юумэнэй хүрэшэгүй газарта оршодог орон нютагууд шэнги бэлэй. Хэзээ нэгэтэ Хангайн шэгшэг үзэхэб, Губиин заха үзүүрые харахаб гэжэ би hанаандаашье оруулдаггүй hэм.

Монгол хүрэhэн үдэрнай Уран зохёолшодой холбоондо болоhон түрүүшын уулзалгада «дугуйланай» программатай танилсуулхадань, Баян-Хонгор аймагай хүүгэдтэй, ажалшадтай уулзалгада хабаадаха байhандаа бидэ баярлаа hэмди.

Зүгөөр hүүлэй үдэрнүүдтэ ото бороотой байhан байжа, Баян-Хонгор ошолгомнай нэгэ үдэрөөр hаатаа юм. Июлиин 19-нэй үглөөгүүр «би яагаа hэнбиб?» гэhэншүү, Монгол ороной огторгой малгайншье шэнээн үүлэгүй, сэнхирлэн дунгиижа байба.

Ошохо аймагаймнай түб—Баяр-Хонгор Улаан-Баатарhаа баруун-урагшаа 500 гаран модоной зайда, заха холын Зэвхан аймагhаа тээ наана оршоно. «АН-24» самолёдоор 1 час 20 минута ниидээд лэ, Баян-Хонгорто буугаа hэмди.

Баян-Хонгор—багахан город, ягаабтар манандал гү, али хүрин-боро зүhэтэй нюсэгэн хадануудай хоорондо «хоронхой». Тэдэ хадануудынь Хангайн шэлэ дабаанай хуби гээшэ гэнэ hэн. Аймагай соёлой таhагые эрхилэгшэ залуу нүхэр маниие угтажа абаа. Маниие абажа ябаhан Цэнд-Аюуш, Дашдондог, Оюунцэцэг гэгшэд тэрэ нүхэртэй танилсуулаа. Зүгөөр нэрыень хадуужа абаагүй байhандаа ехэ халаглнаб: композитор, Монголой Композиторнуудай холбооной правлениин түрүүлэгшын орлогшоор hаяхан hунгагдаа гэжэ тэрэниие нүхэднай халуунаар амаршалаа hэн, бидэшье тэрэ амаршалгадань дуу нэгэдэжэ, гарыень шанга адхаабди.

Маниие хүнгэн машинануудта hуулгажа, городойнгоо зочид буудалда абаашаба. Тэрэнь «Номгон» гэжэ нэрэтэй. Яахадаа «Номгон» гэжэ нэрлэгдээ юм гэжэ hонирхоходомнай, зочид буудалhаа холохон бэшэ ягаабтар боро, нюсэгэн хада харуулжа:

— Номгон хадын бооридо баригдаhан шуу,— гэжэ Дашдондог ойлгуулаа бэлэй. Бушуухан лэ үдэрэй хоол бараад, барандаа Соёлой ордон руу гүйлгэлдэбэбди. Манай нүхэр, поэт Жамбын Дашдондогой бэшэhэн либреттээр композитор Д. Чинзоригой зохёоhон «Тэмүүжин» гэжэ оперо (монголшууд дуури гэдэг) манда шагнуулха байгаа.

Чингис хаанай үхибүүн наhан тухай домоглоhон энэ оперодо хүүгэд наадана. Үхибүүд яаhан гоёор дууланаб, ямар бэрхээр наадана! Уран зураагша, МНР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Я. Уржинээ аргагүй гоёор, оперын удхые тобойлгон шэмэглээ. Түрүүшын үйлэдэ Монголой тала дайдые, хада уулануудые харанабди. Энэ уула хадануудай үмэнэ үхибүүд гүйлдэжэ гараад дууладалдана. Удангүй юhэтэй Тэмүүжин гаража ерэнэ. «Нюуса тобшо», «Алтан тобшо» соо хэлэгдэhэнэй ёhоор, Тэмүүжинэй эсэгэ Есүгэй олхонууд угтанаар худа ураг болохо hанаатай ябатараа, хонгираад угай хүнтэй уулзажа, тэрэнь hайхан үхинтэй байhанаа хэлэhэн гэдэг. Бишыхан Тэмүүжэниие хонгираад угтанай үхибүүдэй яажа угтаhан тухай нэгэдэхи үйлэ соо хэлэгдэнэ. «Хүрьгэн хүбүүнэй хүсэ шалгаха» гэжэ номо годлёор харбуулна. Түрүүшынь годлиин байдаа хүрэнгүй унахалаар, үхибүүд шууялдажа, хүлдөөшье тулгагүй, гартаашье шүрбэhэгүй, нюдэндөөшье галгүй гэлдэжэ байгаад дууладалдаба. Тиигэжэ анханhаа омог сэдьхэлтэй хүбүүхэнэй хорые хүдэлгөө. Хоёрдохёо харбахалаараа, байень «хумхиин тооhон» болгожо, бишыхан Тэмүүжин «эрэ хүн» байhанаа гэршэлбэ гээшэ. Хоёрдохи үйлэ соонь Есүгэйн хосорhоной hүүлээр бишыхан хүүгэдтээ гансаараа үлэhэн Өөлэн хатан Тэмүүжэниие гэр бүлынгөө удамарша болгоно. Тэрээнhээ боложо, ахань дүүдээ атаархан, хёморол hүжэрэн алдана. Эсэгэгүй үлэhэн Тэмүүжин гуламтынгаа галые hүнөөнгүй, улам бадаргахын түлөө тэмсэнэ гэжэ ойлгогдоо. Сценын ара талада—мантан томо hээы гэрэй дүрсэ. Энэ хадаа Монгол ороной дүрэшэрэй, hүлдэ гэжэ тайлбарилхаар.

Хүүгэдэй энэ оперые найруулан табиhан уран hайханай хүтэлбэрилэгшэ, дирижёр Д. Батсүх үхибүүдтэй хамта ехэ хүдэлмэри хэhэн байна. Үнгэрхэдөө, оркестрэйнь хүгжэмшэд—үхибүүд. Хүгжэмэй инструментнүүд барандаа арадай: хэнгэрэг, гандан, бэшхүүр, бүрээ, морин хуур, хучир, лимбэ гэхэhээ эхилээд, хадын шулуун хүрэтэр—хуу өөhэдөө суглуулhан байна. Эртэ урда сагай шулуун зэбсэгүүдэй түхэлэй шулуунуудые зэргэлүүлжэ табяад, түмэр барюулаар hубарюулан тоншоходо, ехэ аятай хүгжэмэй абяан гарадаг юм байна.

Хатарха, дуулаха, хүгжэмдэхэ — иимэ бэрхэ хүүгэдтэ hайхан үгэ хэлэнгүй, баяр хүргэнгүй яажа гаража ошохобши? Совет айлшадай зүгhөө И. Г. Нагаевай ехэ hайн үгэ хэлэжэ, эдир артистнарай хии морие дээрэ үргэхэдэ, бидэ ехэ баярлаабди.

«Нюуса тобшын» 750 жэлэй hайндэрэй болоходо, үхибүүдэй оперно энэ зүжэг олоной үзэмжэдэ табигдаха гэжэ онсолоё.

Удаань тэрэ үдэртөө Богд-сомон тээшэ оодон алаг автобусоор гүйлгэлдэбэбди. Талын харгы дондороотойшье hаа, ябажа ядахаар бэшэ. Эндэ-тэндэ, ганса нэгээрээ гү, али бүлэг бүлэгөөрөө hээы гэрнүүд тобойлдон сайбайлдана. Адуун, тэмээн, худхаралдаhан хони ямаад, үхэрнүүд эндэ-тэндэ hүрэг hүрэгөөрөө бэлшэнэ.

Уданшьегүй суута Губиин заха үзүүр үзэгдэбэ. Мянгаад модоной зайда hунаhан Губиин шэгшэг Баян-Хонгорой аймагта бии гэжэ хэн мэдэбэ гээшэб? Шаргалжууд голhоо эхитэй Түй мүрэн харгыдамнай хаа яа дутэлнэ, заримдаа холодоно. Монгол орон хэзээ хэзээнэйхиhээ мүнөө жэлдэ бороотой байгаа. Урдань хада уулатай, ой модотой газарта ороод, Губиин дайдые «хуурай зандань үлөөдэг» hаа, мүнөө жэлдэ тэндэшье горитойхоноор бороожоо. Тиимэhээ Түй мүрэнэй уhан ехэ болонги: манай ошохын урда тээ үерлөөд абаhан байна.

Нүхэднай «түмэр хүлэгөө» харгыhаа годируулжа, бүлэг hээы гэрнүүд тээшэ «хатаруулба». Хүрэхэ газартаа одоошье хүрэбэ аабди гэhэмнай, арай тиимэ бэшэ. Харгыда дүтэ бэлшэжэ ябаhан малай машинаhаамнай hүрдэжэ, саашаа харайлдахыень харахада, угаа hонин байгаа. Илангаяа тэмээнүүдэй орьёго-орьёго гүйлдэхые хараад энеэлдэбэбди. Иимэ юумые анха түрүүшынхээ хараhан минии басаганhаа байха, дэлхэй түбиие дүүрэн шахуу аяншалжа үзэhэн Богдан Чалый, Игорь Нагаев гэгшэднайшье hонирхон энеэлдээ.

Харин манай эндэхи мал адууhан машина техникэдэ дадажа дүжэршэhэн, улаагай харгы дээгүүр хэшалгүй хибэдэhээ хибэлдэжэ хэбтэгшэ гүбэ. Зариманиинь бага зэргэ дайруулаашье hаа, оройдоо убайлхагүй...

hээы гэрнүүдтэ дүтэлхэдэмнай шагша олон үхибүүд урдаhаамнай гүйлдэбэ. Напатай зон hэрhээ гараад, орохо тээшээ хэлтыhэн наран өөдэ hарабшалан, маниие харана.

Жинст-сомоной малшанайда бууба хабди. Мэндэ амараа хэлсээд, хаанаhаа ябаhан хэд байhыемнай мэдэхэдээ, гараа дэлгээд, гэртэ орохыемнай хүндэмүүшэ янзаар уриба. Гэртэ оробобди. Газар шалатай hээы гэр соо ехэ hэрюун, зохид, Юумэн бүхэниинь гуримтайгаар хуряагдаhан, тооhогүй сэбэрхэн.

Гэрэй эзэн эхэнэр томо шаажан аяганууд соо эhэнгээр хангалтаhан айраг хээжэ, хүн бүхэндэ барюулба. Үндаа хүрэжэ үрдиhэн бидэ айрагыень дуратайгаар гудамхяа hэмди.

— Тэмээнэй гү, али гүүнэй гү?— гэжэ Цыден-Жаб Жимбиев hонирхобо.

— Гүүнэй,— гэжэ эзэн эхэнэр харюусаа hэн. Энэ хадаа буряадаар хэлэбэл, сэгээ, ородоор ойлгобол, кумыс ууба хабди. Харин монголшууд айраг гэнэ.

ХҮСЭНДӨӨ ҮЛӨӨГДЭ

Уголовно хэрэгүүдые хаража hууяаб. Эдэ хэрэгүүдэй «гол геройнуудай» эгээл ехээр айhан резолюцитай болоод, архивууд соо орожо хэбтэхынгээ урда тээ эдэ хэрэгүүд олон зиндаагай газарнуудаар «аяншалаа». Ганса хүнэй байдаг камеранууд соо оройдоо унтангүй hуужа байхадаа, үүдэнэй саана соностоhон алхам бүхэниие айхабтараар шагнаархан угтадаг байгаа: хайрлаха тухай гүйлта үгтөө hэн, юун болобо хаб? Теэд эдэ үдэрнүүд соо амиды байhан найдал hалан hалашаба...

Аймшагтай даа... Эдэ зоной амин хосорхо гэжэ hанахада аймшагтай байна. Эдэнэр мүнөө-мүнөө бултадаа амиды юм бээз. Зүгөөр үнэн дээрээ амиды бэшэ болонхой байна ха юм. Алажа, галдажа, тоножо, хүсөөрөө эдлэн абажа байхадаа, эдэнэр бултадаа хүн бэшэ болоо. Эдэнэр өөhэдөө өөhэдыгөө энэ ажабайдалhаа «зуража» хаяа гээшэл. Тиимэhээ сүүдэй шиидхэбэринүүдые хүсэндэнь үлөөхэ гэhэн тогтоол эдэ бүгэдын тон таарамжатай түгэсхэл болоно.

Дээрмэ хэжэ байхадаа хоёр хүниие алаhанай, захиргаанай талаhаа хиналта хэлгын гуримуудые бүдүүлигээр хазагайруулhанайнгаа (энэ хүн онсо аюултай рецидивист гэжэ мэдэрэгдээ hэн) түлөө Дагестанай АССР-эй Верховно сүүдээр гэмнэгдэhэн И. Султанов, танил хүнөө болон дээрмэ хэжэ байхадаа, складай хоёр харуулшаниие алаhанайнгаа, хубиин болон ниитын зөөри хулгайлhанайнгаа түлөө Хабаровскын хизаарай сүүдээр гэмнэгдэhэн П. Кулеш, хэhээлтэ гаража байhан колониингоо табан хүдэлмэрилэгшэдые алаха hэдэлгэ хэhэнэйнгээ, тэрьедэхэ хүсэлтэй байhанайнгаа (энэ хүн онсо аюултай рецидивист гэжэ мэдэрэгдээ hэн) түлөө Семипалатинскын областной сүүдээр гэмнэгдэhэн В. Курочкин, машина буляажа абаха гэжэ хүниие алаhанайнгаа, бүдүүлиг хулиган ааша гаргаhанайнгаа болон ондоо гэмтэ ябадалнуудые гаргаhанайнгаа түлөө Харьковай областной сүүдээр гэмнэгдэhэн С. Уланов, эхэнэрые алаhанайнгаа түлөө Черниговэй областной сүүдээр гэмнэгдэhэн В. Рубель, hогтуугаар хоёр хүниие алаhанайнгаа болон эхэнэрые хүсөөрөө эдлэhэнэйнгээ түлөө Кемеровын областной сүүдээр гэмнэгдэhэн С. Белоногов, 1979 ондо онсо аюултай рецидивист гэжэ мэдэрэгдэhэн, hогтуугаар дээрмэ хэжэ байхадаа 66-тай эхэнэрые алаhанайнгаа, хүниие алаха hэдэлгэ гаргаhанайнгаа болон бүдүүлиг хулиган ааша гаргаhанайнгаа түлөө гэмнэгдэhэн А. Гоманков, 1984 ондо онсо аюултай рецидивист гэжэ мэдэрэгдэhэн, ИТУ-да хэhээлтэ гаража байгаад, хэhээлтэ гаража байhан ондоо хүниие хулиган ааша гаргажа алаhанайнгаа түлөө гэмнэгдэhэн В. Кривоноженко гэгшэд сүүдэй шиидхэбэрин хүсэндөө үлөөгдэhэн тухай үни болонгүй мэдэхэл даа...

1986 ондо В. Курочкин түрмэдэ hууба. 15 жэл соо түрмэдэ hууха гээд гэмнэгдэhэн хэрэгүүдэйнь «баглаа» гайтай hэн: хүниие алаха hэдэлгэ болон алалга, хубиин зөөри хулуулга. Хоёр жэл болоходо, сүүдэй шэнэ шиидхэбэри тэрэ дуулаба. Хэhээлтэ гаража байhан газарhаа тэрьедэхэ hэдэлгэ гаргаhанайнгаа түлөө тэрэ үшөө 15 жэл абаа hэн. Гурбадахияа сүүдэй зал соо орохониинь hүүлшынхинь болобо.

Харин болон Рыжковтой сугтаа тэрэ колониhоо зугадаха гэжэ шиидэбэ. Эндэhээ зугадажа гараха гэhэн өөрынгөө түрүүшын hэдэлгые Курочкин мартаагүй hэн. Энэ удаа юумэн хуу урагшатай байха гэжэ тэрэ найдаhан байгаа. Энээнэй найдамтай түшэг тулгуури тэдэнэй барижа абаhан колониин хүдэлмэрилэгшэд болохо hэн. Эртээнhээ хутагануудые дархалаад, колониин хүдэлмэрилэгшэдые барин абаха түсэб табиба. Курочкин мүнгэ, алта, наркотигуудые үгэхэ эрилтэ табиhан бэшэг бэлдэбэ. Эдэ эрилтэнүүдэй бэелүүлэгдээгүй hаань, баригдаад байhан зон алагдаха гэжэ бэшэг соонь бэшээтэй байгаа бэлэй. 1989 оной май соо Курочкин, Харин, Рыжков гурбан колонидо хэлсээгээр хүдэлдэг табан эхэнэрнүүдые барижа абаад, тэдэнэй гарнуудые хүлибэ. Тэдэнэй нэгэниинь буруушааажа эхилээд, Рыжков гансата гар рууень хутагаар хадхаба. Ондоо нэгэ хэhээлтэ гаража байhан хүниие нюрга рууень хутагаар хадхаад, Курочкин урид бэлдэhэн бэшэгээ колониин захиргаанда дамжуулаа hэн.

Эхэнэрнүүдые табиха гэhэн колониин захиргаанай эрилтэнүүдые Курочкин эрид буруушааажа, табан минута болоод лэ нэгэ эхэнэрые алажа байхаб гэжэ удангүй мэдүүлhэн байна. Энэ ушарта эрид шууд ябуулганууд айхабтар хэрэгтэй болоод байгаа. Эхэнэрнүүдтэй хамта бандидуудай hуужа байhан таhалга руу булад хуягтай жиледүүдые үмдэhэн хүбүүд сүмэрэн оробо. Тэдэнэр болгоомжолжо байбагүй. Үүдэнэй хажууда байhан Харин гансата алуулаа, Рыжков хүндөөр шархатаад, больница соо наhа бараа бэлэй. Энэшье удаа түсэбүүдэйнгээ бэелхээ болиhо-

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленного—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, п. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское 3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана в республиканской типографии Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45. Заказ № 188.